

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم

تهیه و تنظیم:
معاونت محیط زیست انسانی
دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا

بنام خدا

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم

National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت محیط زیست

سازمان حفاظت محیط زیست

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم

دفتر طرح ملی تغییر آب و هوای سازمان حفاظت محیط زیست

مدیر طرح ملی تغییر آب و هوا

معاون طرح ملی تغییر آب و هوا

همانگ‌کننده گروه‌های کاری آسیب‌پذیری و سازگاری با تغییر آب و هوا
همانگ‌کننده گروه‌های کاری موجودی انتشار و سیاست‌های کاهش انتشار

مسئول دفتر و مسئول اداری طرح ملی تغییر آب و هوا

کارشناس مسئول آموزش و آگاه‌سازی عمومی تغییر آب و هوا

کارشناس تغییر اقلیم مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم

کارشناس گروه کاری آسیب‌پذیری و سازگاری با تغییر آب و هوا

کارشناس آموزش و آگاه‌سازی عمومی تغییر آب و هوا

۹۷۸-۶۰۰-۶۶۸۲-۷۹-۲

اول / یک‌هزار و سیصد و نود و شش

گروه طرح طرفه

گردآوری

محسن ناصری

محمد صادق احدی

علیرضا مساح‌پوانی

هادی اشراقی

مریم ابراهیمی

مهتاب صادقی‌حریری

ماندانا مقصودی

نادیا بابایی

آذین شهنی‌دانش

شابک

نوبت چاپ

طراحی، صفحه‌آرایی و چاپ

انتشارات
گرافیک

www.irannashr.ir
www.graphicgroup.ir

فهرست مطالب

۵	سر آغاز
۶	مقدمه
۹	بخش اول: کلیات
۱۱	۱. چشم انداز
۱۱	۲. اهداف
۱۱	۳. راهبردها
۱۱	۳.۱. کاهش انتشار
۱۱	۳.۲. بخش آب
۱۲	۳.۳. بخش کشاورزی و امنیت غذایی و زیر بخش ها
۱۲	۳.۴. بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی
۱۲	۳.۵. بخش بهداشت
۱۲	۴. برنامه عمل
۱۲	۵. برنامه پایش و ارزشیابی
۱۷	بخش دوم: کاهش انتشار گازهای گلخانه ای
۳۱	بخش سوم: مدیریت منابع آب
۴۱	بخش چهارم: کشاورزی و امنیت غذایی
۵۷	بخش پنجم: منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)
۶۵	بخش ششم: بهداشت
۷۱	بخش هفتم (پیوست ها): ضمیمه ۱: ارزیابی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدها
۸۹	ضمیمه ۲: گزارش مختصر نشست های هم اندیشی کارشناسی برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
۹۹	ضمیمه ۳: مشارکت کنندگان تدوین طرح

فهرست جداول

۱۳	جدول (۱): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبردها و سیاست ها) در کاهش انتشار گازهای گلخانه ای
۱۳	جدول (۲): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبرد ها و سیاست ها) در مدیریت منابع آب
۱۴	جدول (۳): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبرد ها و سیاست ها) در کشاورزی و امنیت غذایی
۱۵	جدول (۴): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبرد ها و سیاست ها) در منابع طبیعی و تنوع زیستی
۱۵	جدول (۵): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبرد ها و سیاست ها) در بهداشت
۱۹	جدول (۶-۱): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه ای در بخش انرژی و فرایند های صنعتی
۲۵	جدول (۶-۲): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه ای در بخش غیر انرژی (کشاورزی، جنگل و کاربری زمین و مدیریت پسماند)
۲۷	جدول (۶-۳): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه ای - فرابخشی
۳۳	جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب
۴۳	جدول (۸-۱): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (کلیه زیر بخش ها)
۴۷	جدول (۸-۲): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (زراعت و باغبانی)
۵۰	جدول (۸-۳): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (دام و طیور)
۵۳	جدول (۸-۴): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (شیلات)
۵۹	جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی
۶۷	جدول (۱۰): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش بهداشت

فهرست پیوست ها

۷۱	ضمیمه ۱: ارزیابی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدها
۷۳	جدول پ (۱): نقاط قوت و ضعف در بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه ای
۷۷	جدول پ (۲): فرصت ها و تهدیدها در بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه ای

۷۸	جدول پ (۳): نقاط قوت و ضعف بخش مدیریت منابع آب
۸۰	جدول پ (۴): فرصت و تهدید بخش مدیریت منابع آب
۸۱	جدول پ (۵): نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی و امنیت غذایی
۸۳	جدول پ (۶): فرصت‌ها و تهدیدهای بخش کشاورزی و امنیت غذایی
۸۴	جدول پ (۷): نقاط قوت و ضعف بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)
۸۵	جدول پ (۸): فرصت‌ها و تهدیدهای بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)
۸۶	جدول پ (۹): نقاط قوت و ضعف بخش بهداشت
۸۷	جدول پ (۱۰): فرصت‌ها و تهدیدهای بخش بهداشت
۸۹	ضمیمه ۲: گزارش مختصر نشست‌های هم‌اندیشی کارشناسی برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
۹۱	نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی کاهش انتشار با اثرات کلان تغییر آب و هوا
۹۱	جدول پ (۱۱): اسامی اعضای پتل
۹۱	جدول پ (۱۲): اسامی افراد اتاق فکر
۹۲	جدول پ (۱۳): وضعیت تعداد اعضای پتل و شرکت کنندگان
۹۲	جدول پ (۱۴): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف
	نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب‌پذیری و سازگاری با اثرات کلان تغییر
۹۳	آب و هوا بر منابع آب کشور
۹۳	جدول پ (۱۵): اسامی اعضای پتل
۹۳	جدول پ (۱۶): اسامی افراد اتاق فکر
۹۴	جدول پ (۱۷): وضعیت تعداد اعضای پتل و شرکت کنندگان
۹۴	جدول پ (۱۸): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف
	نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب‌پذیری و سازگاری با اثرات کلان تغییر
۹۵	آب و هوا بر کشاورزی و امنیت غذایی کشور
۹۵	جدول پ (۱۹): اسامی اعضای پتل
۹۵	جدول پ (۲۰): اسامی افراد اتاق فکر
۹۶	جدول پ (۲۱): وضعیت تعداد اعضای پتل و شرکت کنندگان
۹۶	جدول پ (۲۲): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف
	نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب‌پذیری و سازگاری با اثرات کلان تغییر
۹۷	آب و هوا بر منابع طبیعی و تنوع زیستی کشور
۹۷	جدول پ (۲۳): اسامی اعضای پتل
۹۷	جدول پ (۲۴): اسامی افراد اتاق فکر
۹۸	جدول پ (۲۵): وضعیت تعداد اعضای پتل و شرکت کنندگان
۹۸	جدول پ (۲۶): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف
۹۹	ضمیمه ۳: مشارکت کنندگان تدوین طرح
۱۰۱	بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای
۱۰۳	بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیر بخش مدیریت منابع آب)
۱۰۵	زیر بخش کشاورزی و امنیت غذایی
۱۰۷	زیر بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی
۱۰۹	زیر بخش بهداشت

جهان در حال تحول است و معضلات محیط زیست بیش از پیش توسعه ناموزون و ناهماهنگ با ظرفیت های زیست کره را به رخ می کشد. تغییر اقلیم در میان مجموعه مشکلات، بواسطه اثرگذاری کلان و گسترده اش بیش از گذشته دغدغه خاطر بشر امروزی است و این خاطره ناآرام تا آنجا پیش رفته که تمامی کشورهای متعهد به کنوانسیون تغییر اقلیم را در تکاپویی مشترک، معطوف به چاره اندیشی و هم افزایی نموده است.

جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یکی از معدود کشورهای شدیداً اثرگذار و اثرپذیر از این پدیده، مصمم در کاهش انتشار گازهای گلخانه ای، کسب سازگاری و کاهش مخاطرات در قالب رویکردی راهبردی به منظور ارتقای سطح امنیت و توانمندی خویش هم راستا با جامعه جهانی است.

برنامه حاضر که برگرفته از سه دوره گزارش ملی تغییر اقلیم و بیش از دوهزار نفر-ساعت مذاکره و مباحثه کارشناسان متعدد از دستگاه های ذیربط، بخش خصوصی و مجامع علمی و دانشگاهی است به عنوان اولین ویرایش برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم کشور، خطوط راهبرد ملی را در قالب سه برنامه پنج ساله توسعه پیشنهاد نموده است. امید که اثرات مطلوب آن در آینده، میهنی آبادتر، امن تر و جامعه ای سالم تر را به ارمغان آورد.

معصومه ابتکار

معاون رئیس جمهور

و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست

افزایش رتبه جمهوری اسلامی ایران در میان کشورهای منتشرکننده گازهای گلخانهای و روند رو به تزاید مصرف انرژی از یک سو و لزوم تدوین نقشه راه به منظور افزایش سازگاری و کاهش ریسک مخاطرات متأثر از اثرات تغییر اقلیم در کشور از سویی دیگر، کارگروه تغییر آب و هوای کشور را بر آن داشت تا به منظور هم‌آهنگ سازی اقدامات دستگاه‌های تأثیرگذار و تأثیرپذیر اقدام به ارائه برنامه‌ای نماید که در میان مدت، برنامه راهبردی کشور را در زمینه تغییر اقلیم تعیین نماید. لذا برای تأمین این نیاز، با دعوت از اهل نظر از آبان‌ماه ۱۳۹۴ به تدریج با بررسی نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید در زمینه‌های انتشار گازهای گلخانهای و کاهش آن، مدیریت منابع آب کشور، کشاورزی و امنیت غذایی و منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی) کشور مقدمات تهیه سند حاضر تهیه و در نهایت متن حاضر تکمیل شد. برای نیل به این هدف ابتدا با استفاده از نتایج گزارش مطالعات دوم و سوم تغییر اقلیم کشور مستندات و متون اولیه برای این منظور تهیه شد و سپس در جمع‌های کارشناسی متشکل از مدیران و کارشناسان خبره دستگاه‌های دولتی، صاحبان کسب‌های خصوصی و محققین مراکز علمی و تحقیقاتی کشور مورد بررسی و مباحثه قرار گرفت. برای این منظور در زمینه‌های انتشار و کاهش انتشار گازهای گلخانهای، مدیریت منابع آب، کشاورزی و امنیت غذایی (هر کدام ۵ جلسه)، منابع زیستی (۴ جلسه) و بخش بهداشت (و در مجموع با بیش از ۳۰۰۰ نفر- ساعت بحث، بررسی و مذاکره) متن پیشنهادی حاضر به عنوان برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور به کارگروه ملی تغییر اقلیم ارائه شده و کلیات آن مورد تصویب قرار گرفت.

لازم به ذکر است که برای هر موضوع، هیأتی مرکب از متخصصین صنعتی و دانشگاهی با کمک هیأتی کارشناسی به جمع فوق کمک نموده و از ابتدا تا انتهای جلسهای مذاکره و مباحثه به اداره فنی و ارائه مشاوره به جمع حاضر مشغول بودند و گاه به منظور هماهنگی بیشتر جلسهای مکرر داخلی برگزار می‌نمودند.

در ادامه و در پنج قسمت ذکر شده فوق و در دو بخش مجزا به ارائه اجزاء این برنامه کلان اقدام شده است. در ابتدا (بدون لحاظ نمودن اولویت اقدام) راهبردها و سیاست و برنامه‌های اجرایی به منظور برنامه ششم توسعه کشور و همچنین دستگاه‌های (های) مجری و همکار ذکر شده و در نهایت فعالیت پیشنهادی به منظور تدوam سیاست اجرایی در برنامه‌های هفتم و هشتم نیز پیشنهاد شده است. به عنوان پیوست اول، نتایج بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در هر بخش نیز ارائه شده اند. در پیوست دوم، گزارش مختصر نشست‌های هم‌اندیشی

کارشناسی برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم ارائه شده که در آن به تعداد جلسات هم اندیشی، تعداد افراد حاضر و سازمان ها/ نهادهای و موسسات مشارکت کننده اشاره شده است. در پیوست سوم، به ارائه اسامی افراد حاضر در نشست ها هم اندیشی به تفکیک اتاق فکر مربوطه، اداره کنندگان جلسات و مشارکت کنندگان فعال پرداخته شده است. خاطر نشان می سازد که بخش بهداشت بدون برگزاری هم اندیشی و با مشارکت کارشناسان سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی تهیه و تدوین شده است.

در بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، این برنامه الهام بخش سند اقتصاد کم کربن کشور (پیوست برنامه ششم توسعه) و برنامه مدنظر مشارکت ملی (INDC) جمهوری اسلامی ایران در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای بوده و با توجه به لزوم وجود مطالعات کمی تر سیاست های اجرایی بصورت ریزتر با حدود مربوطه ارائه شده، اما در خصوص سایر قسمت ها انتظار می رود که در برنامه های توسعه (ششم، هفتم و هشتم) احکام متناسب با هر یک از سیاست ها در برنامه توسط دستگاه های ذی ربط گنجانده شود. همچنین با توجه به تهیه سند توسعه پایدار در کشور، پیشنهاد می شود که شاخص های ارزیابی پیشرفت این راهبرد ملی بر اساس شاخص های ارزیابی توسعه پایدار انتخاب شود.

برنامه پیش رو در حال حاضر ویرایش اولیه از برنامه ای بلندنظرانه و میان مدت است که می تواند در فواصل پنج ساله و یا کمتر مورد بازبینی قرار گرفته و ویرایش جدیدی از اقدامات راهبردی را در بر گیرد. در ادامه به ارائه کلیات چشم انداز، سیاست ها، برنامه عمل و پایش و ارزیابی اشاره شده است.

دکتر سعید متصدی زرندي	دکتر محسن ناصري
معاون محیط زیست انسانی	مدیر طرح ملی تغییر آب و هوا
و مجری طرح ملی تغییر آب و هوا	

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

بخش اول ■

کلیات

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم

National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

۱. چشم انداز

در زیر متن چشم انداز برنامه ارائه شده است. چشم انداز مطرح شده ناظر به حکمروایی تغییر اقلیم در سیاست ها و اقدامات اجرایی کشور است که بر اساس تجارب جهانی، کلید توفیق آن ارزیابی می شود.

حکمروایی تغییر اقلیم در سطوح مختلف ملی، منطقه ای، استانی و محلی بگونه ای استقرار یابد که افراد، گروه ها و سازمان ها، اعم از دولتی و غیر دولتی توانمندانه برنامه های کاهش انتشار گازهای گلخانه ای و سازگاری با اثرات آن را به عنوان بخشی از زندگی روزمره و فضای توسعه ای کشور به اجرا گذارند و در اثر ارتقاء تاب آوری محیطی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی (توسعه پایدار) همه اقشار و طبقات به دلیل مشارکت بالا از نتایج آن برخوردار شوند. همچنین ایران به عنوان یکی از کشورهای موفق در تلفیق توسعه و تغییر اقلیم در منطقه شناخته شود.

۲. اهداف

- ایجاد زیرساخت های لازم به منظور اجرای تعهدات کنوانسیون تغییر آب و هوا، پروتکل کیوتو و توافقنامه پاریس و مصوبات آتی تحت آن
- اجرای تعهدات کاهش انتشار و ایجاد زیرساخت های پایش و گزارش دهی تحت اهداف مورد نظر مشارکت ملی (INDC)

۳. راهبردها

با توجه به چشم انداز، اصول ناظر و تجربیات کشوری راهبردهای مدنظر در بخش های مختلف ذیل تنظیم شده اند.

۳.۱. کاهش انتشار

۳.۱.۱. انرژی و فرآیندهای صنعتی

۳.۱.۱.۱. کاهش انتشار گازهای گلخانه ای و رد پای کربن در برنامه های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور

۳.۱.۲. غیر انرژی (کشاورزی، جنگل و کاربری زمین و مدیریت پسماند)

۳.۱.۱.۲. کاهش انتشار گازهای گلخانه ای و رد پای کربن در برنامه های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور

۳.۱.۳. فرابخشی

۳.۱.۳.۱. کاهش انتشار گازهای گلخانه ای و رد پای کربن در برنامه های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور

۳.۱.۳.۲. افزایش بهره وری و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار

۳.۱.۳.۳. توسعه دانش استراتژیک تغییر آب و هوا

۳.۲. بخش آب

۳.۲.۱. تقویت ساختار مدیریت بخشی و نهادهای همکاری فرابخشی مدیریت آب کشور

۳.۲.۲. ارتقاء آگاهی، دانش فنی و فرهنگ سازگاری با پدیده تغییر اقلیم

۳.۲.۳. مدیریت پایدار منابع تامین و تقاضای آب با هدف ارتقای سطح سازگاری با تغییر اقلیم
۳.۲.۴. توسعه همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سازگاری

۳.۳. بخش کشاورزی و امنیت غذایی و زیربخش‌ها

۳.۳.۱. ارتقاء سیاست‌های و اقدامات مرتبط با سازگاری بین‌بخشی در کشاورزی نسبت به تغییر آب و هوای

آینده

۳.۳.۲. توسعه برنامه‌های اقلیم محور در بخش زراعت و باغبانی، دامپروری، شیلات و مدیریت آبی‌پروری

۳.۳.۳. بهبود در نظامات کشاورزی موجود در کشور جهت افزایش سازگاری و کارایی

۳.۴. بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

۳.۴.۱. توسعه منطقه‌ای و روستایی اقلیم محور

۳.۴.۲. استقرار نظام مدیریتی سازگار با تغییر اقلیم

۳.۴.۳. توانمندسازی نظام اقدامات جبرانی و حمایتی

۳.۴.۴. توسعه اقدامات تحقیقاتی، ترویجی، فرهنگی، آموزش عمومی و تربیت نیروی انسانی

۳.۴.۵. توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی

۳.۵. بخش بهداشت

۳.۵.۱. ارتقاء نظام سلامت و تاب‌آوری به منظور مقابله با اثرات ناشی از تغییر اقلیم

۳.۵.۲. ارتقاء دانش تخصصی و فرهنگ عمومی سازگاری در بخش سلامت

۳.۵.۳. توسعه همکاری‌های بین‌المللی

۴. برنامه عمل

پس از تصویب نهایی متن حاضر در کارگروه ملی تغییر آب و هوا، در کمیته تخصصی ملی برنامه عمل تدوین شده و مشخصات تفصیلی هر یک از اقدامات پیشنهادی در این برنامه تبیین خواهد شد.

۵. برنامه پایش و ارزشیابی

با توجه به اهمیت اثرات تغییر اقلیم و نگرانی‌های مرتبط، ضروری‌ست برنامه عمل بنحو دقیقی مورد پایش و ارزشیابی قرار گیرد. البته تعهد کشوری در اجلاس پاریس بر اهمیت نظارت بر پیشرفت آن می‌افزاید. جزئیات نظام پایش و ارزشیابی پس از تدوین برنامه عمل و متناسب با آن تدوین خواهد شد که در ادامه به ارکان آن اشاره شده است:

- نظام پایش و ارزشیابی مشارکتی
- حضور قابل قبول دست اندرکاران استانی، بویژه غیر دولتی در نظام مربوطه
- پایش و ارزشیابی نتیجه مدار

جدول (۱): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبردها و سیاست‌ها) در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

انرژی و فرایندهای صنعتی

۱. کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور

- افزایش کارایی انرژی
- افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در سبد سوخت کشور
- افزایش سهم انرژی‌های کم کربن در سبد سوخت کشور
- اصلاح سیاست‌های قیمتی/تشویقی/تنبیهی به منظور افزایش کارایی انرژی و توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر
- استفاده از تکنولوژی‌های کم کربن در واحدهای فرآیندی

غیر انرژی (کشاورزی، جنگل و کاربری زمین و مدیریت پسماند)

۱. کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور

- مدیریت کربن در بخش کشاورزی، جنگل و کاربری زمین
- مدیریت کربن در بخش پسماند و فاضلاب

فرا بخشی

۱. کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور

- ابزارها و مشوق‌های اقتصادی، مالی و ایجاد مکانیسم‌های بازار محور
- استفاده حداکثری از منابع و مکانیسم‌های بین‌المللی

۲. افزایش بهره‌وری و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار

- ایجاد رونق اقتصادی با در نظر گرفتن ملاحظات زیست‌محیطی

۳. توسعه دانش استراتژیک تغییر آب و هوا

- توسعه آموزش و پژوهش‌های کاربردی و ایجاد زیرساخت‌ها و ابزارهای اطلاعاتی زیست‌محیطی
- توسعه و تعمیق توان تخصصی محیط زیستی (بصورت بخشی و بین بخشی)

جدول (۲): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبردها و سیاست‌ها) در مدیریت منابع آب

۱. تقویت ساختار مدیریت بخشی و نهادینه‌سازی همکاری فرابخشی مدیریت آب کشور

- توسعه حکمرانی ملی به منظور تقویت توان سازگاری با تغییر اقلیم در مدیریت بخشی و فرابخشی آب با تکیه بر تقویت ارتباطات بخشهای آب، غذا و انرژی (WFE)
- توسعه مشارکت اجتماعی و تقویت نهادهای مردمی و بخش خصوصی در مدیریت آب
- ایجاد و تقویت ظرفیت‌های حقوقی به منظور سازگاری با تغییر اقلیم

۲. ارتقاء آگاهی، دانش فنی و فرهنگ سازگاری با پدیده تغییر اقلیم

- ارتقای دانش برنامه‌ریزی فنی-اجرایی کشور در بررسی اثرات، آسیب‌پذیری و راه کارهای سازگاری (بالحاظ نمودن اثر بین بخشی آب، غذا و انرژی)
- افزایش آگاهی عموم مردم نسبت به پدیده تغییر اقلیم و روش‌های سازگاری با آن
- توسعه توان و ظرفیت‌های تخصصی با سازگاری

۳. مدیریت پایدار منابع تامین (عرضه) و تقاضای (مصرف) آب با هدف ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب و ارتقای سطح سازگاری با تغییر اقلیم توسعه

- ارتقای نظام مدیریت منابع آب
- ارتقای نظام بهره‌برداری از منابع آب با در نظر گرفتن ارتباطات بخش‌های آب، غذا و انرژی

۴. توسعه همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سازگاری

- تدوین دیپلماسی آب و گسترش همکاری‌های منطقه‌ای (توسعه، آموزش و بهره‌برداری)

جدول (۳): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبردها و سیاست‌ها) در کشاورزی و امنیت غذایی

کلیه زیر بخش‌ها

۱. بازنگری و توسعه سیاست‌گذاری‌های کلان بخش کشاورزی با رویکرد بهم پیوستگی و سازگاری با تغییر اقلیم

- توسعه فرآیند سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری
- توسعه برنامه مدیریت نهاده‌های کشاورزی و محصولات مبتنی بر سازگاری و بهره‌وری بیشتر

۲. توانمندسازی (فنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) سازگار با اثرات تغییر اقلیم

- افزایش تراز ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- بازنگری و توسعه برنامه‌های فنی، آموزش و پژوهش با هدف توسعه توان سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی

۳. افزایش تعاملات بین‌المللی

- برنامه ریزی به منظور توسعه فرامرزی کشاورزی و مبادله محصول

زراعت و باغبانی

۱. برنامه‌ریزی در راستای توسعه سازگاری محور زراعت و باغبانی

- مدیریت سازگار خاک کشاورزی
- مدیریت سازگار منابع آب کشاورزی
- ساماندهی اقلیم محور تحقیق و توسعه زراعی و باغی

۲. ظرفیت‌سازی و سیاست‌گذاری‌های سازگاری

- اصلاح سیاست‌های کلان در مدیریت آب کشاورزی متناسب با ظرفیت‌های اقلیمی کشور

دام و طیور

۱. حفاظت و ارتقاء ظرفیت‌های بومی دامپروری با توجه به توان طبیعی سرزمین

- تکمیل اقدامات حفاظتی از تنوع زیستی نژادهای آسیب‌پذیر دام ایرانی
- به‌نژادی و اصلاح دام و طیور

۲. ارتقاء بهره‌وری در ساختارهای تولید دامی

- ایجاد توازن دام و مرتع
- ایجاد پایداری در تأمین غذای دام با هدف استفاده بیشتر از آب و منطبق با تغییر آب و هوا

شیلات

۱. مدیریت ذخایر آبزیان (دریای خزر، خلیج فارس، دریای عمان و آب‌های شیرین)

- مدیریت، حفاظت، بازسازی و بهره‌برداری از ذخایر آبزیان
- مدیریت حفاظت و احیاء زیستگاه‌های آبزیان و مرجان‌ها

۲. مدیریت آبزی پروری

- مدیریت آبزی پروری با محوریت معرفی گونه‌های جایگزین و سازگار
- مدیریت محصولات پایه آبزی پروری

جدول (۴): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبرد ها و سیاست ها) در منابع طبیعی و تنوع زیستی

۱. توسعه منطقه‌ای و روستایی اقلیم محور

- توسعه برنامه‌های ترویجی معیشت جایگزین و سازگار در جوامع محلی و روستایی
- بازنگری سیاست های توسعه منطقه‌ای با لحاظ اصول سازگاری
- توسعه اقلیم محور گردشگری طبیعی

۲. استقرار نظام مدیریتی سازگار با تغییر اقلیم

- تکمیل مطالعات، ارزیابی و بازنگری سیاست ها و قوانین
- بهبود و توسعه اقدامات حفاظت از منابع زیستی در راستای سازگاری با تغییر اقلیم
- تکمیل سامانه پایش محیط زیست کشور
- استقرار نظام توسعه پایدار در بهره برداری از منابع طبیعی
- مدیریت تلفیقی اکوسیستم های سازگار
- ارائه برنامه آمایش منابع طبیعی و تنوع زیستی کشور

۳. ایجاد نظام اقدامات جبرانی و حمایتی

- تدوین برنامه های کلان توسعه اقتصادی و اجتماعی

۴. توسعه اقدامات تحقیقاتی، ترویجی، فرهنگی، آموزش عمومی و تربیت نیروی انسانی

- ارتقاء سطح توانمندی کارشناسی کشور
- آگاهی بخشی عمومی
- توسعه هدفمند و ایجاد هم‌سویی در پروژه های تحقیقاتی

۵. توسعه همکاری های منطقه‌ای و بین‌المللی

- ایجاد کارگروه‌های مشترک تخصصی
- جلب توجه و حمایت بین‌المللی

جدول (۵): خلاصه مدیریتی برنامه راهبردی تغییر اقلیم کشور (راهبرد ها و سیاست ها) در بخش بهداشت

۱. ارتقاء نظام سلامت و تاب آوری به منظور مقابله با اثرات ناشی از تغییر اقلیم

- ارزیابی آسیب پذیری بخش سلامت در برابر اثرات تغییر اقلیم
- ظرفیت سازی و توسعه برنامه سازگاری در بخش سلامت

۲. ارتقاء دانش تخصصی و فرهنگ عمومی سازگاری در بخش سلامت

- ارتقاء دانش و آگاهی
- ارتقاء برنامه های تحقیقاتی و فنی-اجرایی

۳. توسعه همکاری های بین‌المللی

- افزایش بهره‌مندی از هم‌افزایی های تخصصی بین‌المللی و منطقه‌ای در بخش سلامت

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

بخش دوم

کاهش انتشار گازهای گلخانه ای

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم

National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

جدول (۶-۱): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش انرژی و فرایندهای صنعتی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم‌کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	افزایش کارایی انرژی	افزایش متوسط راندمان نیروگاه‌ها از ۳۷٪ کنونی به ۴۲٪ در انتهای برنامه ششم از طریق تبدیل نیروگاه‌های سیکل ساده به ترکیبی، باز توانی نیروگاه‌های بخاری قدیمی و احداث نیروگاه‌های جدید با راندمان بالا	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت	افزایش راندمان نیروگاه‌ها به ۴۸٪ در انتهای برنامه هشتم
		کاهش تلفات انتقال و توزیع برق کشور از ۱۸٪ کنونی به ۱۴٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت نیرو		هدف‌گذاری کاهش تلفات شبکه تا سطح ۱۰٪ تا انتهای برنامه هشتم
		توسعه استفاده از مولدهای کوچک برق ترکیب شده با واحدهای CHP, CCHP به میزان ۵۰۰ مگاوات توسط دولت و ۲۷۰۰ مگاوات توسط بخش خصوصی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت اقتصاد و دارایی	تداوم افزایش ظرفیت CHP, CCHP به میزان سالانه ۱۰۰ مگاوات تا انتهای برنامه هشتم (توسط دولت) و تا ۱۰ هزار مگاوات توسط بخش خصوصی
		جمع‌آوری حداقل ۷۰٪ گازهای همراه نفت (فلرها)	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد و دارایی	افزایش میزان جمع‌آوری گازهای ارسالی به فلر تا ۱۰۰٪ سطح کنونی در پایان برنامه هشتم
		کاهش شاخص فلرینگ به ازای واحد محصول در پالایشگاه‌های نفت و گاز به میزان ۲۰٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد و دارایی	کاهش شاخص فلرینگ به ازای واحد محصول در پالایشگاه‌های نفت و گاز به میزان ۵۰٪ در انتهای برنامه هشتم
		کاهش تلفات و نشتی خطوط انتقال و توزیع گاز از ۱/۵٪ به ۱٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو	کاهش تلفات و نشتی خطوط انتقال و توزیع گاز به ۰/۵٪ در انتهای برنامه هشتم

ادامه جدول (۱-۶): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش انرژی و فرایندهای صنعتی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم‌کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	افزایش کارایی انرژی	ارائه برنامه کاهش شدت مصرف انرژی به میزان ۳۳٪ در انتهای برنامه ششم از طریق: افزایش تسهیلات جهت تولید و عرضه لوازم خانگی و صنعتی با راندمان بالا (۱/۵) میلیون یخچال‌گریدد و ۲ میلیون بخاری‌گریدد و سایر محصولات) در انتهای برنامه ششم	وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت مسکن و شهرسازی	سازمان ملی استاندارد، وزارت نفت، وزارت نیرو	کاهش شدت انرژی به میزان ۵۰٪ در انتهای برنامه هشتم، ارتقاء استانداردهای لوازم خانگی تولیدی و وارداتی کشور به سطح A+ کنونی اتحادیه اروپا در انتهای برنامه هشتم
		کاهش میزان انتشار متوسط دی اکسید کربن ناوگان تولیدی خودروها از ۱۹۳ گرم بر کیلومتر به ۱۴۰	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد	کاهش میزان انتشار متوسط دی اکسید کربن ناوگان تولیدی خودروها به ۱۱۰ گرم بر کیلومتر در انتهای برنامه هشتم
		کاهش خود مصرفی پالایشگاه‌های گاز و افزایش کارایی انرژی پالایشگاه‌های نفت (کاهش شاخص مصرف انرژی به ازای واحد فرآورده سبک) به میزان ۲۰٪	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد	کاهش خود مصرفی پالایشگاه‌های گاز از ۴٪ کنونی به ۲/۵٪ در انتهای برنامه هشتم، افزایش کارایی انرژی پالایشگاه‌های نفت (کاهش شاخص مصرف انرژی به ازای واحد فرآورده سبک) به میزان ۵۰٪
		کاهش شدت انرژی (انرژی مصرفی به ازای ارزش افزوده) در شبکه انتقال و توزیع نفت، گاز و فرآورده به میزان ۲۰٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد	کاهش شدت انرژی خطوط انتقال و توزیع نفت، گاز و فرآورده به میزان ۵۰٪ در انتهای برنامه هشتم
		کاهش خود مصرفی نیروگاه‌ها به میزان ۱۵٪ نسبت به سطح کنونی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست	کاهش از سطح کنونی به ۳۰٪ در انتهای برنامه هشتم

ادامه جدول (۶-۱): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش انرژی و فرایندهای صنعتی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم‌کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	افزایش کارایی انرژی	کاهش شدت انرژی بر واحد ارزش افزوده در صنایع پتروشیمی به میزان ۲۰٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد	کاهش شدت انرژی بر واحد ارزش افزوده در صنایع پتروشیمی به میزان ۵۰٪ در انتهای برنامه هشتم
		توسعه بخش ریلی در حمل بار و مسافر برون شهری و نوسازی ناوگان و توسعه خطوط تندرو ریلی به منظور کاهش شدت انرژی به ازای واحد ارزش افزوده به میزان ۳۰٪ تا انتهای برنامه ششم	وزارت مسکن و شهرسازی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، مرکز آمار ایران	توسعه بخش ریلی در حمل بار و مسافر به منظور کاهش شدت انرژی به ازای واحد ارزش افزوده به میزان ۵۰٪ تا انتهای برنامه هشتم
		کاهش شدت انرژی حمل و نقل مسافری و باری درون شهری از طریق توسعه حمل و نقل عمومی نظیر توسعه مترو، خطوط BRT، نوسازی ناوگان، مدیریت ترافیک و غیره به میزان ۲۵٪ در انتهای برنامه هشتم	وزارت کشور	وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد	کاهش شدت انرژی حمل و نقل مسافری و باری درون شهری از طریق توسعه حمل و نقل عمومی نظیر توسعه مترو، خطوط BRT، نوسازی ناوگان، مدیریت ترافیک و غیره به میزان ۲۵٪ در انتهای برنامه هشتم
		کاهش شدت انرژی بخش صنعت (به استثنای صنعت پتروشیمی) به میزان ۱۰٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد، مرکز آمار ایران	کاهش شدت انرژی بخش صنعت (به استثنای صنعت پتروشیمی) به میزان ۳۵٪ در انتهای برنامه هشتم
		کاهش شدت انرژی بخش خانگی (کاهش مصرف سرانه انرژی خانوار) از طریق اصلاح استانداردها و مقررات ملی ساختمان و غیره به میزان ۵٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت مسکن و شهرسازی	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد، مرکز آمار ایران	کاهش شدت انرژی بخش خانگی (میزان مصرف انرژی بر خانوار) به میزان ۱۵٪ در انتهای برنامه هشتم

ادامه جدول (۱-۶): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش انرژی و فرایند های صنعتی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم‌کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	افزایش کارایی انرژی	جمع آوری و ذخیره‌سازی دی اکسید کربن/ تزریق به میدان نفتی جهت ازدیاد برداشت به میزان یک میلیون تن در سال	وزارت نفت	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت نیرو	جمع آوری و ذخیره‌سازی دی اکسید کربن/ تزریق به میدان نفتی جهت ازدیاد برداشت به میزان ۱۰ میلیون تن در سال
		افزایش تامین انرژی مصرفی کشور از انرژی‌های تجدید پذیر به میزان سالانه ۱۰۰۰ مگاوات (به استثنای برق آبی بزرگ)، ۵۰۰ مگاوات روشنایی و ۱۰۰۰ مگاوات-ساعت حرارتی	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت نفت، وزارت جهاد کشاورزی	افزایش ظرفیت برق آبی و سایر صور تجدید پذیر به ترتیب تا سطح ۲۵۰۰۰ مگاوات و ۱۲۰۰۰ مگاوات تا انتهای برنامه هشتم
		افزایش ظرفیت نیروگاه های بیوگاز سوز در مراکز دفن بهداشتی زباله از سطح کنونی به ۵ مگاوات تا انتهای برنامه ششم	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت دارایی، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی	افزایش ظرفیت نیروگاه های بیوگاز سوز در مراکز تولید دفن بهداشتی زباله به ۲۰ مگاوات تا انتهای برنامه هشتم
		افزایش ظرفیت واحدهای تولید برق و حرارت از زباله سوزها به ۲۵ مگاوات تا انتهای برنامه ششم	وزارت کشور	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت نیرو، سازمان مدیریت و برنامه ریزی و معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	افزایش ظرفیت نیروگاه های زباله سوز در مراکز تولید دفن بهداشتی زباله به ۸۰ مگاوات تا انتهای برنامه هشتم

ادامه جدول (۶-۱): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش انرژی و فرایند های صنعتی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و رد پای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی- اجتماعی کشور	افزایش سهم انرژی های کم کربن در سبد سوخت کشور	افزایش سهم گاز طبیعی در سبد سوخت کشور تا ۷۰ درصد در انتهای برنامه ششم	وزارت نفت	وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت	افزایش سهم گاز طبیعی در سبد سوخت کشور تا ۹۵ درصد در انتهای برنامه هفتم در تمامی بخش ها
		احداث نیروگاه های هسته‌ای جدید به منظور تولید برق (دو واحد)	سازمان انرژی اتمی	وزارت نیرو	افزایش ظرفیت نیروگاه های هسته‌ای تا ۲۰۰۰ مگاوات در انتهای برنامه هشتم
	اصلاح سیاست های قیمتی/ تشویقی/ تنبیهی به منظور افزایش کارایی انرژی و توسعه انرژی های تجدیدپذیر	ادامه روند منطقی نمودن قیمت حامل های انرژی تا رسیدن به قیمت های بین المللی	سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور وزارت اقتصاد و دارایی	وزارت نفت، نیرو، اقتصاد و دارایی	قیمت های شناور متناسب با فوب
		ارائه تشویق های قانونی بلند مدت به منظور توسعه انرژی های تجدیدپذیر علی الخصوص برای کلان شهرها و مناطق روستایی دور از شبکه	وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت نفت، بانک مرکزی	تعدیل تعرفه خرید تضمینی برق از منابع تجدیدپذیر به میزان نرخ تورم در هر سال تا برنامه هشتم، اعطای وام های کم بهره به بخش خصوصی جهت توسعه انرژی های تجدید پذیر
		ارائه برنامه های حمایت از صنایع کم مصرف با ارزش افزوده بالای اقتصادی در مقابل صنایع پرمصرف و با انتشار بالای گازهای گلخانه ای	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت نفت، معدن و تجارت، بانک مرکزی، سازمان استاندارد	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن

ادامه جدول (۶-۱): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش انرژی و فرایندهای صنعتی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	اصلاح سیاست‌های قیمتی / تشویقی / تنبیهی به منظور افزایش کارایی انرژی و توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر	نوسازی و بهسازی صنایع و فرآیندهای احتراقی و حرکت به سمت اقتصاد کم کربن در برنامه‌های توسعه کشور	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت دارایی، وزارت نفت، وزارت نیرو	شناسایی تنگنایهای برنامه توسعه صنعتی کم کربن و بهبود آن‌ها
		رفع موانع خرید تضمینی برق از بخش خصوصی	وزارت نیرو	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	تعدیل قیمت‌های خرید متناسب با نرخ تورم
	استفاده از تکنولوژی‌های کم کربن در واحدهای فرآیندی	افزایش تولید سیمان پوزولانی از شرایط کنونی به ۱۰٪ از کل سیمان تولیدی کشور	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	افزایش تولید سیمان پوزولانی از شرایط کنونی به ۳۰٪ از کل سیمان تولیدی کشور
		بهبود روش‌های خوراک دهی در واحدهای تولید آلومینیوم در کشور جهت حذف اثر آندی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	استفاده از سیستم‌های کنترل کامپیوتری پیشرفته تر در افزایش بازدهی سلول و حذف اثر آندی
		نصب واحدهای حذف کاتالستی اکسید نیترو در واحدهای اسید نیتریک موجود در صنایع پتروشیمی	وزارت نفت (شرکت ملی صنایع پتروشیمی)	وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست	الزام نصب واحدهای حذف کاتالستی اکسید نیترو در واحدهای جدید تولید اسید نیتریک
		جمع‌آوری دی‌اکسید کربن در ۳۰٪ واحدهای اوره آمونیاک (با خوراک گازی) موجود کشور و استفاده آن در واحدهای تولید اوره	وزارت نفت (شرکت ملی صنایع پتروشیمی)	وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست	جمع‌آوری دی‌اکسید کربن در ۹۰٪ واحدهای اوره آمونیاک (با خوراک گازی) موجود کشور و استفاده آن در واحدهای تولید اوره
		احداث واحدهای آتی تولید اتلین بر پایه خوراک اتان	وزارت نفت (شرکت ملی صنایع پتروشیمی)	وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط زیست	احداث واحدهای آتی تولید اتلین بر پایه خوراک اتان

جدول (۲-۶): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش غیر انرژی (کشاورزی، جنگل و کاربری زمین و مدیریت پسماند)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	مدیریت کربن در بخش کشاورزی، جنگل و کاربری زمین	کاهش انتشار متان ناشی از تخمیر اعمایی در بخش دام از طریق: - عمل آوری خوراک دام - غنی سازی کاه با اوره - افزودن مکمل‌ها در خوراک دام (مثل ملاس) - بهبود ژنتیکی	وزارت جهاد و کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگنای آن
		کاهش انتشار متان از طریق مدیریت فضولات دامی از طریق تولید کود، خوراک دام، خوراک مکمل آبزیان و تولید بیوگاز	وزارت جهاد و کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگنای آن
		کاهش انتشار متان در اراضی شالیزاری از طریق: - کنترل سطح اراضی تحت کشت - آبیاری متناوب و زهکشی دوره ای - واریته های دارای دوره رشد کوتاه تر	وزارت جهاد و کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگنای آن
		کاهش انتشار کربن در خاک های کشاورزی و افزایش منابع جذب از طریق: - زراعت بدون شخم و حداقل شخم - کاهش تعداد دام از چراگاه ها و ایجاد تعادل بین دام و مرتع - تبدیل اراضی دیم کم بازده به مراتع دست کاشت - ایجاد تعادل بین کاشت و برداشت از جنگل ها - جنگل کاری و احیا جنگل - توزیع سوخت به جای چوب سوخت در بین جنگل نشینان	وزارت جهاد و کشاورزی، سازمان جنگل ها و مراتع	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگنای آن، افزایش دامنه پوشش آن

ادامه جدول (۲-۶): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در بخش غیر انرژی (کشاورزی، جنگل و کاربری زمین و مدیریت پسماند)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	مدیریت کربن در بخش پسماند و فاضلاب	دفن مهندسی- بهداشتی با مدیریت صحیح جمع آوری و بازیابی بیوگاز تولیدی و نیز تبدیل لندفیل‌های بی‌هوازی به نیمه‌هوازی	وزارت کشور، سازمان بازیافت شهرداری‌های کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		جمع‌آوری صحیح پسماندها در شهرها و روستاها و انتقال به موقع آنها به محل‌های دفع و کاهش استفاده از ایستگاه‌های انتقال پسماند به میزان ۳۰٪ در انتهای برنامه ششم	وزارت کشور، سازمان بازیافت شهرداری‌های کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	کاهش استفاده از ایستگاه‌های انتقال پسماند به میزان ۷۰٪ در انتهای برنامه هشتم
		جمع‌آوری و تصفیه‌هوازی فاضلاب‌ها و پساب‌ها و بازیابی و استفاده از بیوگاز (متان) حاصل از هاضم‌های بی‌هوازی فاضلاب یا لجن	وزارت نیرو، وزارت صنعت و معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن

جدول (۳-۶): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای - فرابخشی

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ردپای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی- اجتماعی کشور	ابزارها و مشوق‌های اقتصادی، مالی و ایجاد مکانیسم‌های بازار محور	ایجاد سازوکار ممیزی و گزارش‌دهی مصرف انرژی و انتشار گازهای گلخانه‌ای در بنگاه‌های اقتصادی	سازمان ملی استاندارد	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت صنعت، معادن و تجارت	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		تعیین جریمه‌های زیست محیطی برای واحدهای متخلف بعد از مرحله MRV	وزارت دادگستری	سازمان محیط زیست، وزارت نیرو، نفت و کشاورزی و صنعت، معدن و تجارت	به روز رسانی قوانین مرتبط با جریمه‌های زیست‌محیطی
		تدوین قوانین جهت منع صادرات یا ایجاد جرایم زیست محیطی برای صادرات کالاهای انرژی‌بر	وزارت صنعت، معادن و تجارت	وزارت اقتصاد و دارایی	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		ایجاد بازار تجارت نشر کربن و آلاینده‌های زیست محیطی در کشور	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان بورس، وزارت نفت و نیرو	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن، افزایش دامنه صنایع تحت پوشش تجارت نشر
		قیمت‌گذاری کربن و تدوین مالیات کربن	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن، افزایش دامنه صنایع تحت پوشش تجارت نشر
		تدوین استاندارد انتشار گازهای گلخانه‌ای	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان ملی استاندارد، وزارت نفت و نیرو، وزارت صنعت، معادن و تجارت	پایش اجرای استاندارد و بروز رسانی آن

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و رد پای کربن در برنامه‌های توسعه اقتصادی- اجتماعی کشور	ایزارها و مشوق‌های اقتصادی، مالی و ایجاد مکانیسم‌های بازار محور	اصلاح قوانین مربوط به واردات و صادرات در جهت تخفیف و ایجاد معافیت‌های گمرکی برای واردات تجهیزات پر بهره و کم کربن	وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان ملی استاندارد، وزارت نفت و نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		اعطای تسهیلات به صندوق ملی محیط زیست جهت خرید گواهی‌های کربن ناشی از پروژه‌های کاهش نشر داخلی در برنامه ششم	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت اقتصادی و دارایی	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		اعطای تسهیلات جهت افزودن مکمل‌های کاهش انتشار متان به خوراک دام و بهبود کیفیت خوراک دام توسط دامداران در ۱۰٪ جامعه دامی کشور	وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	اعطای تسهیلات جهت افزودن مکمل‌های کاهش انتشار متان به خوراک دام و بهبود کیفیت خوراک دام توسط دامداران در ۵۰٪ جامعه دامی کشور
	استفاده حداکثری از منابع و مکانیسم‌های بین‌المللی	تدوین سند توانمندسازی/ ظرفیت‌سازی دستگاه‌ها در جذب کمک‌های مالی بین‌المللی و اجرای آن و بازنگری قوانین و رفع موانع در جذب کمک‌های مالی بین‌المللی	وزارت اقتصاد و دارایی	وزارت امور خارج، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، سازمان حفاظت محیط زیست	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
افزایش بهره‌وری و دستیابی به رشد اقتصادی پایدار	ایجاد رونق اقتصادی با در نظر گرفتن ملاحظات زیست محیطی	افزایش بهره‌وری عمومی کشور	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور		پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		تغییر الگوی توسعه به سمت صنایع با ارزش افزوده بالا (جلوگیری از خام فروشی)	وزارت صنعت، معادن و تجارت	وزارت نفت، وزارت جهاد و کشاورزی	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		رفع موانع سرمایه‌گذاری خارجی	وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		رفع موانع در خصوصی‌سازی	وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		چابک‌سازی اقتصاد	وزارت اقتصاد و دارایی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
		تدوین برنامه استفاده حداکثری از زیر ساخت‌های ICT و اجرای آن	وزارت ارتباطات و اطلاعات	تمامی دستگاه‌ها	پایش برنامه و رفع موانع و تنگناهای آن
توسعه دانش استراتژیک تغییر آب و هوا	توسعه آموزش و پژوهش‌های کاربردی و ایجاد زیر ساخت‌ها و ابزارهای اطلاعاتی زیست محیطی	حمایت از بخش تحقیق و توسعه بنگاه‌های علمی، شرکت‌های دانش بنیان و تأمین‌کننده فناوری و مراکز آموزش عالی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری	ادامه سیاست اجرایی مربوطه
		گسترش مفاهیم محیط زیستی در مقاطع مختلف آموزشی	وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری (در مقاطع عالی) وزارت آموزش و پرورش (در مقاطع عمومی)	سازمان حفاظت محیط زیست	ادامه سیاست اجرایی مربوطه

ادامه جدول (۳-۶): برنامه راهبردی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای - فرابخشی

برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)	دستگاه(های) همکار	دستگاه مجری	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم (سند اقتصاد کم کربن)	سیاست	راهبرد
پایش اجرای برنامه و بروز رسانی آن برای برنامه‌های توسعه آتی	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو، وزارت نفت، وزارت جهاد و کشاورزی، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری، وزارت آموزش و پرورش	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	ایجاد مدل‌های یکپارچه اقلیم، انرژی، آب و امنیت غذایی به منظور برنامه‌ریزی یکپارچه همسو با تغییرات اقلیمی در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور	توسعه و تعمیق توان تخصصی محیط زیستی (بصورت بخشی و بین بخشی)	توسعه دانش استراتژیک تغییر آب و هوا
پایش اجرای سیستم و رفع تنگناهای آن	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت جهاد و کشاورزی، وزارت نفت و نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری، وزارت آموزش و پرورش	سازمان حفاظت محیط زیست	ایجاد سیستم محاسبه، ثبت و گزارش دهی انتشار گازهای گلخانه‌ای در سطح ملی		

بخش سوم
مدیریت منابع آب

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت محیط زیست

جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
تقویت ساختار مدیریت بخشی و نهادهای سازگاری همکاری فرابخشی مدیریت آب کشور	توسعه حکمرانی ملی به منظور تقویت توان سازگاری با تغییر اقلیم در مدیریت بخشی و فرابخشی آب با تکیه بر تقویت ارتباطات بخش‌های آب، غذا و انرژی (WFE)	هماهنگ‌سازی اهداف و برنامه‌ریزی به منظور بهبود و توسعه ساختار برنامه‌های بین بخشی آب، غذا، انرژی و اقلیم	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست	اجرا و تغییر تکاملی برنامه بین بخشی مربوطه در انتهای هر برنامه توسعه
		تقویت نظام پایش و ارزیابی فعالیت‌ها و برنامه‌های مرتبط با مدیریت سازگار منابع و مصارف آب کشور با تغییر اقلیم	وزارت نیرو وزارت جهاد کشاورزی	وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت صنعت معدن و تجارت	اجرا و بهبود برنامه پایش کشور
		نهادهای سازگاری و استقرار نظام حسابداری در مدیریت بخشی و فرابخشی آب	وزارت نیرو	وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، سازمان آمار کشور	بازنگری مبانی و اجزاء در هر برنامه توسعه کشور بر اساس آخرین الگوی آسیب پذیری
		ارتقای ساختار سازمانی و بهره‌وری بیشتر از نهادهای بخشی و فرابخشی مرتبط با مدیریت منابع آب، غذا و انرژی با هدف یکپارچگی در مدیریت منابع مورد اشاره	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت و سازمان حفاظت محیط زیست	بازنگری، ارزیابی و بازتدوین الگوی مربوطه در ابتدای هر برنامه توسعه
		توسعه و اصلاح ساختارهای سازمانی برای مواجهه با وقایع اقلیمی حدی متاثر از تغییر اقلیم	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست	اجرا و تغییر تکاملی برنامه بین بخشی مربوطه در انتهای هر برنامه توسعه

ادامه جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
تقویت ساختار مدیریت بخشی و نهادهای همکاری فرابخشی مدیریت آب کشور	توسعه مشارکت اجتماعی و تقویت نهادهای مردمی و بخش خصوصی در مدیریت آب	ایجاد مشوق‌های لازم برای سرمایه‌گذاری مناسب در بخش آب	وزارت امور اقتصاد و دارایی کشور	وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان محیط زیست و وزارت صنعت، معدن و تجارت	تداوم سیاست مربوطه همراه با بازنگری در بازه‌های پنج‌ساله
		نهادهای سازشی استفاده از ظرفیت‌های مردمی در تحقق اهداف برنامه‌های سازگاری با تغییر اقلیم در بخش‌های آب (و غذا و انرژی)	وزارت نیرو	وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد کشاورزی	بازنگری ادواری در ابتدای هر برنامه توسعه بر اساس درس‌آموخته‌های برنامه قبل
		توسعه و اعمال رویکردهای مشارکتی در بخش منابع و مصارف آب به منظور ارتقای سازگاری با تغییر اقلیم	وزارت نیرو وزارت جهاد کشاورزی	وزارت کشور، وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	بازنگری رویکردهای مشارکتی در هر برنامه و ارزیابی میزان اثربخشی هر یک به منظور بکارگیری در برنامه توسعه بعدی
	ایجاد و تقویت ظرفیت‌های حقوقی به منظور سازگاری با تغییر اقلیم	تنقیح قوانین و مقررات در حوزه سازگاری با تغییر اقلیم	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت نفت و وزارت صنعت معدن تجارت و وزارت جهاد کشاورزی	بازنگری ادواری در ابتدای هر برنامه توسعه بر اساس درس‌آموخته‌های برنامه قبل و آخرین الگوی آسیب‌پذیری

ادامه جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
تقویت ساختار مدیریت بخشی و نهادهای سازگاری همکاری فرابخشی مدیریت آب کشور	ایجاد و تقویت ظرفیت‌های حقوقی به منظور سازگاری با تغییر اقلیم	تقویت زیرساخت‌های حقوقی بخشی و فرابخشی آب (ضابطین قضایی، دادگاه تخصصی آب و غیره) در زمینه سازگاری با تغییر اقلیم	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت و سازمان حفاظت محیط زیست و مجلس شورای اسلامی	بازنگری، ارزیابی و بازتدوین الگوی مربوطه در ابتدای هر برنامه توسعه
		استفاده از ابزارهای اقتصادی (همانند مالیات‌ها) و مشوق‌های خاص مرتبط با سازگاری در بخش منابع و مصارف آب با تغییر اقلیم	وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت اقتصاد، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست	بازبینی اجزاء مقررات بر اساس میزان تأثیر در انتهای هر برنامه توسعه کشور
ارتقاء آگاهی، دانش فنی و فرهنگ سازگاری با پدیده تغییر اقلیم	ارتقای دانش برنامه‌ریزی فنی - اجرایی کشور در بررسی اثرات، آسیب پذیری و راه کارهای سازگاری (با لحاظ نمودن اثر بین بخشی آب، غذا و انرژی)	تدوین شیوه‌نامه ملی ارزیابی (اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی) اثرات تغییر اقلیم بر بخش‌های آب، غذا و انرژی و ارتباطات بین بخشی آن‌ها	سازمان حفاظت محیط زیست	کلیه دستگاه‌های اجرایی	بازنگری، ارزیابی و بازتدوین الگوی مربوطه در ابتدای هر برنامه توسعه
		تدوین شاخص‌های ملی امنیت و پایداری منابع در بخش‌های آب، غذا و انرژی (بالحاظ ارتباط بین بخشی آن‌ها)	سازمان حفاظت محیط زیست	کلیه دستگاه‌های اجرایی	بازنگری، ارزیابی و بازتدوین شاخص‌های مربوطه در ابتدای هر برنامه توسعه
		تدوین برنامه مدیریت تعاملی منابع آب، غذا و انرژی به منظور هم افزایی و بهره‌گیری از تخصص‌های مرتبط با تغییر اقلیم، اجتماع، اقتصاد و محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، سازمان صدا و سیما، سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت اقتصاد و دارائی	بازنگری، ارزیابی و بازتدوین الگوی مربوطه در ابتدای هر برنامه توسعه

داده جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء آگاهی، دانش فنی و فرهنگ سازگاری با پدیده تغییر اقلیم	ارتقای دانش برنامه‌ریزی فنی- اجرایی کشور در بررسی اثرات، آسیب پذیری و راه کارهای سازگاری (با لحاظ نمودن اثر بین بخشی آب، غذا و انرژی)	اصلاح شیوه‌ها و راهبردهای پدافند غیر عامل با در نظر گرفتن ملاحظات تغییر اقلیم	وزارت کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان صدا و سیما و سازمان حفاظت محیط زیست	الزام به رعایت در طرح‌های توسعه بر اساس آخرین بازنگری‌های پنج‌ساله
	فرهنگ سازی و اطلاع رسانی عمومی نسبت به اثرات تغییر اقلیم با تاکید بر لزوم اصلاح الگوی مصرف آب (و غذا و انرژی)		شورای فرهنگ عمومی کشور	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	تداوم در برنامه‌های آتی به منظور رسیدن به میزان هدف گذاری مربوطه
	افزایش آگاهی عموم مردم نسبت به پدیده تغییر اقلیم و روش های سازگاری با آن	تدوین برنامه‌های آموزش مدارس برای ارتقای سطح دانش عمومی در خصوص اثرات تغییر اقلیم	وزارت آموزش و پرورش	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان صدا و سیما و سازمان حفاظت محیط زیست	تداوم در برنامه‌های آتی همراه با بازنگری مرتبط با یافته‌های علمی ملی و بین المللی
	توسعه توان و ظرفیت های تخصصی با سازگاری	تقویت و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و شفاف سازی اطلاعات به منظور برآورد اثرات تغییر اقلیم بر بخش های آب، غذا و انرژی و همچنین جمعیت	سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	تداوم، توسعه و ارتقاء بر اساس سر فصل‌های جدید در هر برنامه توسعه کشور

ادامه جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء آگاهی، دانش فنی و فرهنگ سازگاری با پدیده تغییر اقلیم	توسعه توان و ظرفیت‌های تخصصی با سازگاری	ایجاد زیرساخت‌ها و تدوین برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها در مورد دانش پایه در زمینه تغییر اقلیم و توسعه پایدار با ملاحظات اجتماعی و اقتصادی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان صدا و سیما و سازمان حفاظت محیط زیست	تداوم، توسعه و ارتقاء بر اساس سر فصل‌های جدید در هر برنامه توسعه کشور
		توسعه برنامه‌های تحقیقاتی، انتقال فن آوری و مستندسازی دانش (بومی و غیر بومی) در زمینه‌های مرتبط با شبیه‌سازی اثرات کلان تغییر اقلیم و سازگاری با آن	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، سازمان صدا و سیما و سازمان حفاظت محیط زیست	تداوم، توسعه و ارتقاء برنامه بر اساس نیازهای ملی از هر برنامه و افق تعهد برنامه آتی کشور
مدیریت پایدار تامین منابع (عرضه) و تقاضای (مصرف) آب با هدف ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب و ارتقای سطح سازگاری با تغییر اقلیم	ارتقای نظام مدیریت منابع آب	تدوین سازوکار بروزرسانی منابع آب قابل برنامه ریزی (منابع متعارف و نامتعارف) با توجه به اثرات تغییر اقلیم	وزارت نیرو	وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، صنعت، معدن و تجارت و سازمان حفاظت محیط زیست	به روز رسانی در انتهای هر برنامه پنج ساله کشور

داده جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
مدیریت پایدار تامین منابع (عرضه) و تقاضای (مصرف) آب با هدف ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب و ارتقای سطح سازگاری با تغییر اقلیم	ارتقای نظام مدیریت منابع آب	بروزرسانی و برنامه‌ریزی برای تخصیص و تامین حق آبه‌های زیست محیطی با توجه به اثرات تغییر اقلیم	وزارت نیرو	وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان حفاظت محیط زیست	به روز رسانی در انتهای هر برنامه پنج ساله کشور
		بازنگری تخصیص بخش‌های مصرف‌کننده آب با هدف افزایش بهره‌وری و ارزش افزوده بخشی و پایداری منابع آب متأثر از تغییر اقلیم	وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت معدن تجارت و سازمان حفاظت محیط زیست	بازنگری در انتهای هر برنامه پنج ساله
		افزایش سطح پایداری تامین آب شرب و صنعت تحت تأثیر تغییر اقلیم با تاکید بر فن آوری‌های نوین بازچرخانی و کاهش مصرف	وزارت نیرو	وزارت کشور، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	اجرایی نمودن برنامه تدوینی و بازنگری در انتهای هر برنامه پنج ساله بر اساس آخرین وضعیت آب کشور
		تدوین برنامه پایش، حفاظت و ارتقاء کیفی منابع آبی کشور متأثر از اثرات تغییر اقلیم	وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی	اجرایی نمودن برنامه تدوینی و بازنگری در انتهای هر برنامه پنج ساله بر اساس آخرین وضعیت آب کشور
	ارتقای نظام بهره‌برداری از منابع آب با در نظر گرفتن ارتباطات بخش‌های آب، غذا و انرژی	بازنگری و توسعه نظامات کشاورزی با هدف حفاظت و پایداری منابع آب و با در نظر گرفتن اثرات پدیده تغییر اقلیم (جزئیات در برنامه بخش کشاورزی)	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست	مطابق با برنامه آب در بخش کشاورزی و امنیت غذایی

ادامه جدول (۷): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش مدیریت منابع آب

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
مدیریت پایدار تامین منابع (عرضه) و تقاضای (مصرف) آب با هدف ایجاد تعادل بین منابع و مصارف آب و ارتقای سطح سازگاری با تغییر اقلیم	ارتقای نظام بهره‌برداری از منابع آب با در نظر گرفتن ارتباطات بخش‌های آب، غذا و انرژی	تدوین و بکارگیری روش‌شناسی‌های علمی و بروز برای نظام‌های بهره‌برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی با لحاظ اثرات تغییر اقلیم	وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست	بازبینی بر در هر برنامه پنج ساله و در آموخته‌های قبلی
		توسعه مدیریت ریسک و بحران جهت جلوگیری از نقصان در کمیت و کیفیت منابع آب با تأکید بر مدیریت خشکسالی، سیل و تغییرات اقلیمی	وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست	ارزیابی دوره ای نیازها و منابع جذب شده برای توسعه مدیریت ریسک و بحران و ارائه راهکارهای توسعه اعتبارات و منابع مربوطه
		تدوین برنامه اقدامات اجرایی در راستای توسعه تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی در جهت افزایش توان فنی و کارشناسی ملی به منظور سازگاری با تغییر اقلیم	وزارت نیرو وزارت جهاد کشاورزی	وزارت کشور، وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد، وزارت نیرو، وزارت جهاد راه و شهرسازی و وزارت صنعت معدن تجارت	اجرایی نمودن برنامه تدوینی و بازنگری در انتهای هر برنامه پنج ساله بر اساس آخرین وضعیت آب کشور
توسعه همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سازگاری	تدوین دیپلماسی آب و گسترش همکاری‌های منطقه‌ای (توسعه، آموزش و بهره‌برداری)	ایجاد الزامات قانونی و حقوقی حق آبه ایران از منابع آبی مشترک با کشورهای هم‌جوار	وزارت نیرو	وزارت کشور، وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صنعت معدن تجارت	
		توسعه و تکمیل برنامه‌های بهره‌برداری در منابع بین‌المللی با توجه به امکان پایدار بهره‌برداری و توسعه دیپلماسی آب‌های مشترک	وزارت نیرو وزارت جهاد کشاورزی	وزارت کشور، وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت اقتصاد، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت صنعت، معدن و تجارت	اجرایی نمودن برنامه تدوینی و بازنگری آن بر اساس آخرین رژیم آب در منطقه در انتهای هر برنامه پنج ساله کشور

سازمان حفاظت محیط زیست

بخش چهارم ■
کشاورزی و امنیت غذایی

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت محیط زیست

جدول (۸-۱): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (کلیه زیر بخش ها)

راهبرد	سیاست	برنامه های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه (های) همکار	برنامه های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
بازنگری و توسعه سیاست گذاری های کلان بخش کشاورزی با رویکرد بهم پیوستگی و سازگاری با تغییر اقلیم	توسعه فرآیند سیاست گذاری و تصمیم گیری	تهیه برنامه های بهم پیوسته غذا-آب-انرژی و اقلیم	سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	وزارت خانه های جهاد کشاورزی، نیرو، نفت، وزارت راه، مسکن و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط زیست	اجرایی نمودن برنامه در دو برنامه توسعه
		تدوین و استقرار مدیریت پدیده های نوظهور زیستی و محیطی ناشی از تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی		توسعه اقدامات اجرایی مربوطه
		تدوین برنامه، پهنه بندی و تبیین نظام های کشاورزی بر اساس ظرفیت اقلیمی	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت خانه های نیرو، نفت، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و وزارت اقتصاد	تهیه و تصویب برش استانی
		تدوین برنامه به منظور مدیریت سیستم های کشاورزی پایدار متناسب با اقلیم (با استفاده از روش های توسعه جنگل-زراعی، سیستم های تلفیقی سازگار کشاورزی چند رشته ای از قبیل زراعت، دام و توسعه آبی پروری توأمان)	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نیرو	پیاده سازی و اجرای سیستم های تلفیقی سازگار

ادامه جدول (۸-۱): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (کلیه زیر بخش ها)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
بازنگری و توسعه سیاست‌گذاری‌های کلان بخش کشاورزی با رویکرد بهم پیوستگی و سازگاری با تغییر اقلیم	توسعه برنامه مدیریت نهاده‌های کشاورزی و محصولات مبتنی بر سازگاری و بهره‌وری بیشتر	اعمال سیاست‌های تشویقی و بازدارنده در قبال کشاورزان در خصوص بهره‌وری و استفاده بهینه از نهاده‌های کشاورزی با اولویت مناطق آسیب‌پذیر	وزارت جهاد کشاورزی		ادامه سیاست کلی به عنوان مشی پایدار و به روز نمودن حدود تشویق و بازدارندگی بر اساس توسعه تکنولوژی و فراهمی آن در سطح ملی
		اصلاح شیوه قیمت‌گذاری و تضمین خرید محصولات کشاورزی با توجه به عوامل آب، غذا، انرژی و محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، وزارت صنعت معدن و تجارت و وزارت اقتصاد	بازنگری الگوی قیمت‌گذاری محصولات کشور در هر برنامه پنج ساله
		تغییر الگوی تولید و افزایش بهره‌وری کشاورزی (محصولات غذایی و صنایع وابسته) با توجه به مزایای نسبی و کارایی آب، غذا و انرژی	وزارت جهاد کشاورزی		بازنگری با توجه به توانمندی‌های کشور در هر برنامه پنج ساله
توانمندسازی (فنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) سازگار با اثرات تغییر اقلیم	افزایش تراز ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	تدوین برنامه آموزش، ترویج، آگاه‌سازی و ظرفیت‌سازی جامع تولیدکنندگان کشاورزی در مورد ابعاد مختلف تغییر اقلیم و روش‌های سازگاری با آن	وزارت جهاد کشاورزی		اجرای نمودن و به روز نمودن برنامه آموزشی و به روز نمودن آن در هر برنامه
		ایجاد صندوق تثبیت درآمد (قیمت‌گذاری و تضمین خرید) و توسعه بیمه کشاورزی	وزارت جهاد کشاورزی	بانک کشاورزی، وزارت اقتصاد و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه
		اختصاص یارانه برای استقرار اجرای فن آوری‌های سازگاری با اثرات تغییر اقلیم آینده توسط کشاورزان	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	وزارت اقتصاد و وزارت جهاد کشاورزی	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه

ادامه جدول (۸-۱): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (کلیه زیر بخش ها)

راهبرد	سیاست	برنامه های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه (های) همکار	برنامه های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
توانمندسازی (فنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) سازگار با اثرات تغییر اقلیم	افزایش تراز ظرفیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	طراحی، تدوین و پیاده سازی سیاست قیمتی مناسب به منظور ارتقاء بهره وری و تحکیم فرآیند سازگاری	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت اقتصاد	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه با توجه به وضعیت منابع پایه کشور
		اصلاح ساختار تعرفه و قیمت گذاری ها در بخش کشاورزی و زراعت و محصولات باغی	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت اقتصاد	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه با توجه به وضعیت منابع پایه کشور
		نهادینه سازی استفاده از ظرفیت های مردمی و تشکلهای صنفی در تحقق اهداف برنامه های سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی (و آب، غذا و انرژی)	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت نیرو	بازنگری ادواری در ابتدای هر برنامه توسعه بر اساس درس آموخته های برنامه قبل
		تدوین برنامه جهت کاهش ضایعات کشاورزی در تمامی مراحل پیش از تولید و پس از تولید تا مصرف	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت صنعت معدن و تجارت	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه
		تدوین برنامه عملیاتی به منظور اشاعه درآمدهای جایگزین روستایی با هدف حفظ و ارتقاء توان طبیعی	وزارت جهاد کشاورزی	نهاد رئیس جمهور	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه
		ترویج الگوی مصرف غذایی متناسب با توان کشاورزی و اثرات تغییر اقلیم در کشور	وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی	وزارت جهاد کشاورزی، صدا و سیما، سازمان حفاظت محیط زیست	

ادامه جدول (۸-۱): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (کلیه زیر بخش ها)

راہبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
توانمندسازی (فنی)، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) سازگار با اثرات تغییر اقلیم	بازنگری و توسعه برنامه‌های فنی، آموزش و پژوهش با هدف توسعه توان سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی	تهیه طرح جامع نیازمندی‌های تحقیقات و فناوری کشاورزی و برنامه‌ریزی و اجرا در مقیاس بخشی به منظور تحقق نتایج مورد انتظار در راستای سازگاری با اثرات تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی	بازنگری اولویت‌های تحقیقاتی با توجه به شرایط اقلیمی و نیازهای کشور در ابتدای هر برنامه پنج ساله
		تدوین برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها در مورد دانش پایه در زمینه تغییر اقلیم، توسعه پایدار و امنیت غذایی با ملاحظات اجتماعی و اقتصادی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	وزارت نیرو، جهاد کشاورزی، وزارت نفت و سازمان حفاظت محیط زیست	تداوم، توسعه و ارتقاء بر اساس سر فصل‌های جدید در هر برنامه توسعه کشور
		تدوین برنامه جهت تلفیق دانش بومی و مدرن کشاورزی در جهت توسعه پایدار و فن آوری‌های نوین جهت افزایش بهره‌وری	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نیرو	پیگیری در هر برنامه توسعه
		تدوین برنامه و ارتقاء توان فنی و کارشناسی بخش‌های مختلف کشاورزی در خصوص تغییر اقلیم و رویکردهای سازگاری با آن	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	بازنگری برنامه‌های آموزشی در هر دوره پنج ساله
افزایش تعاملات بین المللی	برنامه ریزی به منظور توسعه فرامرزی کشاورزی و مبادله محصول	تدوین برنامه به منظور تبادلات بین المللی (تهاتر، واردات و صادرات) محصولات کشاورزی با لحاظ نمودن ارزش آب	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت اقتصاد، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت امور خارجه	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه
		توسعه راهبردی همکاری‌های بین المللی در جهت آموزش، تبادل تجربیات و انتقال فناوری‌های نوین، بایو و نانو	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و وزارت امور خارجه	پیگیری و بازنگری در هر برنامه توسعه

جدول (۲-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (زراعت و باغبانی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
برنامه‌ریزی در راستای توسعه سازگاری محور زراعت و باغبانی	مدیریت سازگار خاک کشاورزی	تدوین برنامه تکمیلی و اجرای برنامه کلان خاک‌ورزی حفاظتی با توجه به توان اقلیمی و ظرفیت زیستی	وزارت جهاد کشاورزی		پیگیری در هر برنامه توسعه
		بازنگری برنامه کلان پایداری حاصلخیزی خاک و اقدام در سطح اراضی کشاورزی با اولویت‌دهی به مناطق آسیب دیده و آسیب‌پذیر	وزارت جهاد کشاورزی		پیگیری در هر برنامه توسعه
		اجرای برنامه پایش کلان کنترل شوری خاک و ارزیابی پنج ساله	وزارت جهاد کشاورزی		پیگیری در هر برنامه توسعه
		اجرای عملیات تقویت آبخوان‌ها و توسعه پوشش گیاهی سازگار با اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط زیست	پیگیری در هر برنامه توسعه
	مدیریت سازگار منابع آب کشاورزی	روزآمدسازی الگوی مصرف بهینه آب و برنامه کاهش تلفات آب در بخش کشاورزی و اجرای آن	وزارت جهاد کشاورزی		تکمیل در دو برنامه توسعه کشور
		تدوین برنامه در جهت بهره‌برداری از آب‌های برگشتی و پساب‌های تصفیه شده برای مصرف مجدد در بخش کشاورزی با لحاظ مسائل اکولوژیکی و اجرای پایلوت آن	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست	پایه‌سازی و اجرای بهره‌برداری مذکور با اولویت مناطق تحت تنش

ادامه جدول (۲-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (زراعت و باغبانی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه (های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
برنامه‌ریزی در راستای توسعه سازگاری محور زراعت و باغبانی	مدیریت سازگار منابع آب کشاورزی	تدوین برنامه در جهت ارتقاء بهره‌وری آبیاری کشاورزی متناسب با ظرفیت واحدهای هیدرولوژیکی با اولویت اجرا در مناطق آسیب دیده	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نیرو	اجرای محدوده‌های تکمیلی در دو برنامه توسعه
	ساماندهی اقلیم محور تحقیق و توسعه زراعی و باغی	تدوین برنامه در راستای کشت گیاهان شورزی (شوری پسند) و یا خشک‌زی باغی و زراعی در مناطق خشک و شور و اجرا در مناطق پایلوت	وزارت جهاد کشاورزی		تکمیل در دو برنامه توسعه کشور
		تحقیق و برنامه ریزی در خصوص اصلاح نژاد گیاهان زراعی و باغی در جهت تولید اقلام مقاوم در برابر کم آبی، افزایش دما و خشکی	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و مراکز تحقیقاتی مرتبط	اجرای برنامه جایگزینی در دو برنامه آتی توسعه کشور
		به‌زراعی تولیدات زراعی و باغی (اولویت محدوده‌های آسیب پذیر)	وزارت جهاد کشاورزی		تکمیل در هر برنامه توسعه
		تدوین برنامه و اجرای جایگزینی کشت به سمت گیاهان منطبق با شرایط اقلیمی در مقیاس محلی و کشت گلخانه‌ای (اولویت با مناطق آسیب پذیرفته اقلیمی)	وزارت جهاد کشاورزی		تکمیل در هر برنامه توسعه

ادامه جدول (۲-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (زراعت و باغبانی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ظرفیت‌سازی و سیاست‌گذاری‌های سازگاری	اصلاح سیاست‌های کلان در مدیریت آب کشاورزی متناسب با ظرفیت‌های اقلیمی کشور	تهیه، تدوین و اعمال سیاست‌های تشویقی و بازدارنده در قبال کشاورزان، در خصوص بهره‌وری و استفاده بهینه از آب با اولویت مناطق آسیب‌پذیر	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نیرو	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط اقلیمی کشور
		بازنگری در روند ارائه مجوز برداشت آب سطحی و زیرزمینی به منظور کشاورزی	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط اقلیمی کشور
		بررسی و تدوین برنامه‌های اجرایی مدیریت منابع آب توسط بهره‌وران (کشاورزان) و تشکیل تشکلات آب‌بران و بازارهای محلی آب	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی و وزارت اقتصاد	اجرایی نمودن تشکلات آب‌بران و بازار منطقه‌ای آب
		توسعه تجارت آب مجازی و کشت فراسرزمینی	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی و وزارت امور خارجه	ایجاد شبکه منطقه‌ای فراملی کنترل و پایش عوامل تغییرات اقلیمی
		اجرایی برنامه‌های دستیابی به دانش و مدیریت تحولات آب و هوایی نظیر روش‌های نوین باروری ابرها از طریق طرح‌های تحقیقاتی و پژوهشی خاص	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی	بررسی اثربخشی باروری ابرها و روش‌های یونیزاسیون

جدول (۸-۳): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (دام و طیور)

راہبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
حفاظت و ارتقاء ظرفیت‌های بومی دامپروری با توجه به توان طبیعی سرزمین	تکمیل اقدامات حفاظتی از تنوع زیستی نژادهای آسیب‌پذیر دام ایرانی	توسعه و کاربردی‌سازی تحقیقات و فناوری‌های نوین اصلاح نژاد به منظور حفظ و حمایت از منابع ژنتیکی، افزایش بهره‌وری، تولید و تکثیر دام‌های بومی بزرگ، کوچک و طیور (و زنبور عسل)	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و مراکز تحقیقاتی مرتبط	پیگیری در هر برنامه توسعه
		نظارت بر مورد واردات دام و طیور زنده و اعمال محدودیت‌هایی درخصوص تلفیق نژادهای بومی و غیر بومی در واحدهای دامپروری و مرغداری در چهارچوب برنامه‌های اصلاح نژادی مصوب	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	پیگیری در هر برنامه توسعه
		بازنگری قانون ایمنی زیستی در رابطه با استفاده و واردات محصولات کشاورزی، زراعی، باغی و دام و طیور فراریخته	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و مراکز تحقیقاتی مرتبط	
	به نژادی و اصلاح دام و طیور	استقرار برنامه جایگزینی نژادهای کم بازده با نژادهای اصیل و اصلاح شده مطابق با ظرفیت‌های اقلام خوراکی مورد نیاز با توجه به خصوصیات اقلیمی حاضر و آتی کشور	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت راه، مسکن و شهرسازی و سازمان حفاظت محیط زیست	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط اقلیمی کشور
		اصلاح نژاد دام در جهت افزایش باروری و کارایی مصرف علوفه با وابستگی کمتر به مرتع	وزارت جهاد کشاورزی		بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط کشور

ادامه جدول (۳-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (دام و طیور)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء بهره‌وری در ساختارهای تولید دامی	ایجاد توازن دام و مرتع	ممیزی تکمیلی و بازنگری مدیریت جامع چرای دام در مراتع با توجه به تغییر اقلیم و خشکسالی مطابق با توان طبیعی مراتع و نیازهای جمعیتی	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و مراکز تحقیقاتی مرتبط	
		بازنگری در برنامه‌های بهره‌گیری از مراتع تخریب شده، احیاء، غنی‌سازی، بازسازی و اصلاح مراتع با گونه‌های خوش خوراک بومی با استفاده از ظرفیت‌های مردمی و بخش خصوصی در جهت پایداری مراتع	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و تشکلات و سازمان‌های مردم نهاد	
		اصلاح و ارتقای حاصلخیزی مراتع کشور و افزایش قابلیت پایداری در مقابل تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی		بازنگری در هر برنامه توسعه پنج ساله
		تعیین پتانسیل دامپروری و مرغداری صنعتی و غیر صنعتی با توجه به وضعیت در حال تغییر مراتع و تعیین استراتژی‌های واردات خوراک، دام و طیور	وزارت جهاد کشاورزی		بازنگری در هر برنامه توسعه پنج ساله

ادامه جدول (۳-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (دام و طیور)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء بهره‌وری در ساختارهای تولید دامی	ایجاد پایداری در تأمین غذای دام با هدف استفاده بیشتر از آب و منطبق با تغییر آب و هوا	تحقیق در خصوص معرفی گونه‌ها و ارقام متحمل به خشکی و یا با نیاز آبی کمتر با الویت گونه های بومی و تکمیل ظرفیت زیستی مراتع در استفاده از آب مجازی و مزایای نسبی	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و مراکز تحقیقاتی مرتبط	
		بهره برداری از اراضی شور و حاشیه‌ای برای کاشت علوفه‌های خوش خوراك شورزی (هالوفیت) و یا خشك‌زی	وزارت جهاد کشاورزی		بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط کشور
		تحقیق در خصوص تغییر الگوی دامپروری و مرغداری همچنین تغییر در الگوی تغذیه منطبق با تغییر اقلیم و تغییرات الگوی بارش	وزارت جهاد کشاورزی	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت و آموزش پزشکی و مراکز تحقیقاتی مرتبط	

جدول (۴-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (شیلات)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
مدیریت ذخایر آبیان (دریای خزر، خلیج فارس، دریای عمان و آب‌های شیرین)	مدیریت، حفاظت، بازسازی و بهره‌برداری از ذخایر آبیان	تدوین برنامه در جهت بهره‌برداری بهینه و سازگار با تغییر اقلیم از ذخایر آبی و اجرای سیاست‌های ممنوعیت (مکانی، زمانی و ابزار) صید و بهره‌برداری آبیان	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط کشور
		مدیریت بازسازی و بهسازی ذخایر ارزشمند و زیستگاه‌های حساس و آسیب‌پذیر و در معرض خطر با اولویت حفظ ذخایر ژنتیک و تنوع زیستی	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط کشور
		تدوین برنامه در خصوص بهره‌برداری پایدار از ذخیره متناسب با زی‌توده و توان اکولوژیک با در نظر گرفتن اثرات تغییر اقلیم بر گونه‌های آبی و پیاده‌سازی آن	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط کشور
		تدوین برنامه و تحقیق در خصوص روش‌های نوین تکثیر مصنوعی و رهاسازی انواع آبیان در معرض خطر متأثر از تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	بازنگری برنامه در هر برنامه پنج ساله با توجه به شرایط کشور

ادامه جدول (۴-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (شیلات)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
مدیریت ذخایر آبزیان (دریای خزر، خلیج فارس، دریای عمان و آب‌های شیرین)	مدیریت حفاظت و احیاء زیستگاه‌های آبزیان و مرجان‌ها	بازنگری استانداردها در خصوص حفاظت و بازسازی زیستگاه‌های آبزیان با توجه به تغییر شرایط کیفی و کمی آب‌ها بر اثر تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	اعمال استاندارد و بازنگری در هر برنامه پنج ساله
		شناسایی مناطق حساس و آسیب‌پذیر شیلاتی متأثر از تغییر اقلیم و بازنگری در فرآیند مدیریت مناطق حفاظت شده	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله
		تدوین برنامه در خصوص حفاظت از ذخایر در معرض خطر و آسیب‌پذیر نسبت به تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله
		تدوین برنامه در جهت حفظ و بهسازی توان زیستگاه‌های طبیعی آبزیان و مرجان‌ها با در نظر گرفتن اثرات تغییر اقلیم بر آن‌ها	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله

ادامه جدول (۴-۸): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی و امنیت غذایی (شیلات)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
مدیریت آبی‌پروری	مدیریت آبی‌پروری با محوریت معرفی گونه‌های جایگزین و سازگار	بازنگری در برنامه ملی تکثیر و پرورش انواع آبیان پرورشی مقاوم به شوری با مصرف آب کمتر با هدف ایجاد تنوع گونه‌ای در آبی‌پروری	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله
		تحقیق و برنامه‌ریزی جهت مواجهه با بیماری‌های (نوظهور و دگرظهور) مرتبط با اثرات تغییر اقلیم آبیان	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله
		تحقیق و تدوین برنامه در جهت اصلاح نژاد و تولید گونه‌های مقاوم‌تر به تغییرات محیطی متاثر از تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست، موسسات تحقیقاتی ملی و استانی، دانشگاه‌ها	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله
	مدیریت محصولات پایه آبی‌پروری	توسعه مدیریت و تدوین برنامه در زمینه فناوری‌های نوین و هوشمند آبی‌پروری با حداقل آب مورد نیاز (یا باز چرخانی مجدد) به منظور افزایش بهره‌وری در مصرف آب و تولید بیشتر	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط زیست	اعمال برنامه و بازنگری در هر برنامه پنج ساله

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

بخش پنجم

منابع طبیعی و تنوع زیستی
(منابع زیستی)

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
توسعه منطقه‌ای و روستایی اقلیم محور	توسعه برنامه‌های ترویجی معیشت جایگزین و سازگار در	ارائه برنامه و تجهیز زیرساخت‌های توسعه معیشت جایگزین و سازگار با تغییر اقلیم در مناطق روستایی و جوامع محلی آسیب‌پذیر با هدف کاهش اثرات سوء بهره‌برداری نامتوازن و مهاجرت‌های اقلیمی	نهاد ریاست جمهوری	سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	پیاپی سازی برنامه‌های معیشت جایگزین در دو برنامه توسعه و پایش پایداری و دوام آنها برای ۲۵٪ از مناطق آسیب‌پذیر در هر برنامه توسعه
	جوامع محلی و روستایی	توسعه برنامه‌های مشارکتی - معیشتی حفظ محیط زیست در حداقل ۳۰٪ عرصه‌های طبیعی و مناطق حفاظت شده کشور	نهاد ریاست جمهوری	سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد کشاورزی	پایش بر اجرا، بازنگری و تکمیل عرصه‌ها در دو برنامه توسعه
	بازنگری سیاست‌های توسعه منطقه‌ای با لحاظ اصول سازگاری	بازنگری برنامه‌های توسعه منطقه‌ای کشور بر مبنای ظرفیت زیستی و با لحاظ اصول سازگاری اقلیمی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه مسکن و شهرسازی	پایش بر اجرا، بازنگری و تکمیل عرصه‌ها در دو برنامه توسعه
	توسعه اقلیم محور گردشگری طبیعی	بازنگری سند گردشگری طبیعی کشور بر مبنای تغییر اقلیم و تدوین سند مربوطه	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت جهاد کشاورزی	تخصیص اعتبار در تکمیل زیرساخت‌های مرتبط با توسعه گردشگری طبیعی و اکولوژیکی
	تکمیل مطالعات، ارزیابی و بازنگری سیاست‌ها و قوانین	تکمیل مطالعات کاربردی در زمینه کمی‌سازی زیان‌های ناشی از تغییر اقلیم، توسعه ناپایدار و بلایای طبیعی بر تنوع زیستی و منابع طبیعی	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت نفت و وزارت صنایع و معادن، وزارت امور خارجه	اعمال دریافت خسارت‌های وارده به منابع طبیعی و محیط زیست کشور ناشی از توسعه نامتناسب صنعتی و جمعیتی کشور

ادامه جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
استقرار نظام مدیریتی سازگار با تغییر اقلیم	تکمیل مطالعات، ارزیابی و بازنگری سیاست‌ها و قوانین	بازنگری قوانین ارزیابی و ضوابط استقرار صنعتی و جمعیتی کشور با توجه به محدوده‌های آسیب‌پذیر اقلیمی	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت امور خارجه	اعمال و بازنگری با توجه به افزایش و یا کاهش عرصه‌ها در هر برنامه توسعه
		ارائه الگو در زمینه برآورد خسارت‌های حاصله از توسعه با توجه به تولید ناخالص ملی بصورت بخشی با اعمال افزایش نقش بازدارندگی	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	کلیه دستگاه‌های اجرایی و نظارتی	ادامه برنامه توسعه ششم
		ارتقاء سازوکار همکاری‌های بین بخشی و بین قوه‌ای	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	سه قوه، کل دستگاه‌های اجرایی و نظارتی	
		بازنگری قوانین حفاظتی-اجرایی جوامع زیستی (فون-فلور) کشور با توجه به اثرات تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	بازنگری در صورت نیاز بر اساس سطح آسیب‌پذیری ملی
	بهبود و توسعه اقدامات حفاظت از منابع زیستی در راستای سازگاری با تغییر اقلیم	ارزیابی وضع موجود و بازتدوین نظام کلان حفاظت از منابع طبیعی بر اساس الگوی کلان آسیب‌پذیری کشور از اثرات تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	اجرا و بازنگری بر اساس آخرین شرایط آسیب‌پذیری منابع طبیعی کشور
		ارزیابی وضع موجود و بازتدوین نظام کلان حفاظت از تنوع زیستی بر اساس الگوی کلان آسیب‌پذیری کشور از اثرات تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	اجرا و بازنگری بر اساس آخرین شرایط آسیب‌پذیری تنوع زیستی کشور

ادامه جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
استقرار نظام مدیریتی سازگار با تغییر اقلیم	تکمیل سامانه پایش محیط زیست کشور	ایجاد زیرساخت و بانک اطلاعاتی جامع تنوع زیستی کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	تکمیل و ارائه برنامه پایش و برزورسانی آن
		تدوین برنامه پایش ملی و تکمیل شبکه مربوطه جهت کنترل تغییرات جنگل، مرتع و منابع طبیعی کشور متأثر از تغییر اقلیم	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	استقرار سیستم ارزیابی و ارائه برنامه عمل و اجرا بر اساس روند تغییر اقلیم در کشور
		تکمیل شبکه پایش منابع ملی تولیدگرد و غبار	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت مسکن، راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت امور خارجه	تکمیل و ارائه برنامه پایش و برزورسانی آن
		تدوین برنامه پایش ملی و تکمیل شبکه کنترل تغییرات منابع زیستی (فون و فلور) کشور متأثر از تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	استقرار سیستم ارزیابی و ارائه برنامه عمل و اجرا بر اساس روند تغییر اقلیم در کشور
		توسعه و استقرار سیستم‌های پیش‌هشدار و مدیریت مخاطرات محیط زیست با توجه به آسیب‌های محتمل از تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت مسکن، راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت امور خارجه	استقرار سیستم ارزیابی و ارائه برنامه عمل و اجرا بر اساس روند تغییر اقلیم در کشور

ادامه جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی در برنامه هفتم و هشتم (توسعه)
استقرار نظام مدیریتی سازگار با تغییر اقلیم	استقرار نظام توسعه پایدار در بهره برداری از منابع طبیعی	مطالعه، تدوین و ارائه سازوکار مناسب به منظور استقرار نظام توسعه پایدار و بهره برداری بهینه از منابع زیستی با توجه به اثرات تغییر اقلیم	سازمان حفاظت محیط زیست	تمامی دستگاه‌های اجرایی، وزارت امور خارجه	بکارگیری و ارتقاء اجزاء مدل مربوطه
		ایجاد زیر ساخت اجرایی و رفع نیاز مطالعاتی در نظام بهره برداری مبتنی بر اطلس آسیب پذیری اکوسیستم‌ها و تنوع زیستی در محیط زیست کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، وزارت امور خارجه	پایش و ارزیابی کارایی نظام مربوطه و تدقیق برنامه‌های توسعه ملی
	مدیریت تلفیقی اکوسیستم‌های سازگار	تحقیق و برنامه ریزی در خصوص مدیریت اکوسیستم‌های پایدار متناسب با اقلیم - رجوع به سیاست‌های سازگاری در بخش کشاورزی جهت اطلاعات بیشتر	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	اجرای توسعه مبتنی بر سیستم‌های تلفیقی در منابع طبیعی
	ارائه برنامه آمایش منابع طبیعی و تنوع زیستی کشور	تکمیل و بروزرسانی برنامه آمایش منابع طبیعی	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	ارائه برش استانی از الگوی آمایش ملی و هماهنگ‌سازی برنامه‌های منطقه‌ای با برنامه کلان کشوری
		تکمیل و بروزرسانی برنامه آمایش تنوع زیستی کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، وزارت امور خارجه	ارائه برش استانی از الگوی آمایش ملی و هماهنگ‌سازی برنامه‌های منطقه‌ای با برنامه کلان کشوری

ادامه جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ایجاد نظام اقدامات جبرانی و حمایتی	تدوین برنامه‌های کلان توسعه اقتصادی و اجتماعی	تقویت و تخصیص اعتبار بیمه خسارت منابع زیستی کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	
		اختصاص یارانه به منظور حفظ و احیاء منابع زیستی، توسعه فناوری در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی با رویکرد سازگاری	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی و اقتصاد و دارایی	
		برنامه‌ریزی و توسعه اقتصادی بهره‌برداری از ارزش‌های ویژه منابع زیستی با رویکرد حفظ، اصلاح، احیاء و بهره‌برداری پایدار	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اقتصاد و دارایی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت امور خارجه	اجرای برنامه‌های اقتصاد منابع طبیعی
توسعه اقدامات تحقیقاتی، ترویجی، فرهنگی، آموزش عمومی و تربیت نیروی انسانی	ارتقاء سطح توانمندی کارشناسی کشور	تدوین برنامه‌های آموزشی کارکنان (کارشناسان، تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران) دستگاه‌های مرتبط اجرایی به منظور توسعه سازگاری با تغییر اقلیم	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط و نظارتی	نهایی‌سازی برنامه‌های سازگاری در سطح استانی، نظارت بر حسن اجرای آن و تدقیق با توجه به تغییر مکانی اثرات اقلیمی
	آگاهی بخشی عمومی	استقرار ستاد آگاهی بخشی به منظور افزایش توجه ملی نسبت به ارزش‌های منابع طبیعی در رسانه‌های عمومی، مطبوعات و دوره‌های آموزش رسمی و غیر رسمی کشور	وزارت ارشاد و رسانه ملی	کلیه دستگاه‌های مرتبط	در ادامه برنامه ششم

ادامه جدول (۹): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

راہبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
توسعه اقدامات تحقیقاتی، ترویجی، فرهنگی، آموزش عمومی و تربیت نیروی انسانی	توسعه هدفمند و ایجاد هم‌سویی در پروژه‌های تحقیقاتی	تعریف نظام کلان تحقیقاتی متناسب با نیازهای سازگاری در بخش‌های منابع زیستی کشور	وزارت علوم و تحقیقات و فناوری	وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست	تدقیق نقشه راه مربوطه بر اساس نیازهای تحقیقاتی و روند اثرات تغییر اقلیم در کشور
توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی	ایجاد کارگروه‌های مشترک تخصصی	اولویت‌سنجی و تدوین برنامه‌های حفاظتی و آموزشی در منابع زیستی به منظور سازگاری با اثرات سوء تغییر اقلیم با توجه به تعهدات کشور به کنوانسیون تغییر آب و هوا و تنوع زیستی	وزارت امور خارج	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو	پیاده‌سازی برنامه‌های در نظر گرفته شده در قالب دو برنامه توسعه
	جلب توجه و حمایت بین‌المللی	ارائه برنامه‌های مدون برای جلب مشارکت و دریافت ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه ارزش‌گذاری تنوع زیستی در مناطق حساس و آسیب‌پذیر کشور و همکاری در راستای کاهش میزان آسیب‌پذیری	وزارت امور خارج	سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو	در ادامه برنامه ششم

بخش ششم
بهداشت

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

جدول (۱۰): برنامه راهبردی سازگاری با تغییر اقلیم در بخش بهداشت

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء نظام سلامت و تاب آوری به منظور مقابله با اثرات ناشی از تغییر اقلیم	ارزیابی آسیب پذیری بخش سلامت در برابر اثرات تغییر اقلیم	ایجاد پایگاه اطلاعات ملی به منظور ثبت عوامل خطر و بیماری های متأثر از تغییر اقلیم و شرایط ناسازگار آب و هوا	وزارت بهداشت، درمان و آموزشی پزشکی	وزارت کشور، سازمان هواشناسی، سازمان حفاظت محیط زیست و کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	استقرار نظام پایش مربوطه و بازبینی شیوه نامه آن در بازه های پنج ساله
		ارزیابی های آسیب پذیر و سازگاری در برابر بیماری های غیر واگیر، واگیر، شغلی، ایمنی غذا، ایمنی آب، آلودگی هوا، امنیت غذا و تغذیه و همچنین در برابر شرایط اضطراری و حوادث حدی آب و هوایی	وزارت بهداشت، درمان و آموزشی پزشکی	وزارت کشور، سازمان هواشناسی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی و کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
		شناسایی مناطق آسیب پذیر متأثر از اثرات حوادث حدی و تدریجی تغییر اقلیم	وزارت بهداشت، درمان و آموزشی پزشکی	وزارت کشور، سازمان هواشناسی، سازمان حفاظت محیط زیست و کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
ارتقاء دانش تخصصی و فرهنگی عمومی سازگاری در بخش سلامت	ظرفیت سازی و توسعه برنامه سازگاری در بخش سلامت	توسعه سیستم های هشدار سریع (EWS) به منظور کاهش اثرات حوادث حدی آب و هوایی بر سلامت بشر	وزارت بهداشت، درمان و آموزشی پزشکی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان هواشناسی و وزارت کشور	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
		به روز رسانی قوانین، استانداردها و دستورالعمل های اجرایی برای ظرفیت سازی سازمانی در حوزه سازگاری با تغییر اقلیم	سازمان برنامه و بودجه کشور	وزارت نیرو و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء دانش تخصصی و فرهنگ عمومی سازگاری در بخش سلامت	ظرفیت‌سازی و توسعه برنامه سازگاری در بخش سلامت	تدوین و اجرای برنامه سازگاری مدیریت سلامت در شرایط اضطراری و نیز مدیریت بیماری‌های غیرواگیر، واگیر، شغلی، ایمنی غذا، ایمنی آب، آلودگی هوا، امنیت غذا و تغذیه	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه‌های پنج ساله در کشور
		تدوین و اعمال مقررات، مالیات‌ها و مشوق‌های خاص مرتبط با سازگاری (منطبق با مأموریت بخش سلامت)	وزارت اقتصاد	سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان حفاظت محیط زیست	بازبینی مناطق مربوطه در بازه‌های پنج ساله در کشور
		بهبود ساختار مشارکت‌های مردمی و بخش خصوصی در تحقق برنامه‌های سازگاری با تغییر اقلیم در بخش سلامت	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سازمان حفاظت محیط زیست	بازبینی مناطق مربوطه در بازه‌های پنج ساله در کشور
		تقویت نظام پایش و ارزیابی فعالیت‌ها و برنامه‌های مرتبط با سازگاری با تغییر اقلیم در بخش سلامت	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه‌های پنج ساله در کشور
	ارتقاء دانش و آگاهی	ارتقاء مهارت‌های کارشناسی و تخصصی مداوم نیروهای انسانی مرتبط با بخش سلامت	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه‌های پنج ساله در کشور
		بهبود و ارتقاء سطح آگاهی عموم مردم نسبت به بیماری‌های واگیر و غیرواگیر متأثر از تغییر اقلیم	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه‌های پنج ساله در کشور

راهبرد	سیاست	برنامه‌های اجرایی در برنامه ششم	دستگاه مجری	دستگاه(های) همکار	برنامه‌های اجرایی (در برنامه هفتم و هشتم توسعه)
ارتقاء دانش تخصصی و فرهنگ عمومی سازگاری در بخش سلامت	ارتقاء دانش و آگاهی	بهبود و ارتقاء برنامه‌های آموزش در مدارس به منظور ارتقای سطح دانش عمومی در خصوص اثرات تغییر اقلیم	وزارت آموزش و پرورش	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
		ارائه آموزش در محیط های کار و به ویژه روباز و کارگاه های با منشأ تولیدگرما	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
		ارتقاء دانش پایه در زمینه تغییر اقلیم در برنامه های آموزشی دانشگاه ها در مورد دانش پایه در زمینه تغییر اقلیم و توسعه پایدار با ملاحظات اجتماعی و اقتصادی	وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
	ارتقاء برنامه های تحقیقاتی و فنی-اجرایی	توسعه برنامه های تحقیقاتی، انتقال فن آوری و مستندسازی دانش (بومی و غیر بومی) به منظور ارزیابی اثرات کلان تغییر اقلیم بر سلامت عمومی و سازگاری با آن	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
		توسعه تعاملات منطقه ای و بین المللی در جهت افزایش اثربخشی اقدامات سازگاری (با تأکید بر مناطق مرزی) و بهبود توان فنی و کارشناسی ملی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور	وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط زیست و کلیه دستگاه های اجرایی مرتبط	بازبینی مناطق مربوطه در بازه های پنج ساله در کشور
توسعه همکاری های منطقه ای و بین المللی	افزایش بهره مندی از هم افزایی های تخصصی بین المللی و منطقه ای در بخش سلامت				

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

بخش هفتم

پیوست ها

ضمیمه ۱: ارزیابی نقاط قوت، ضعف،
فرصت ها و تهدیدها

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

جدول پ (۱): نقاط قوت و ضعف در بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

نقاط قوت	نقاط ضعف
قانون الحاق به کنوانسیون تغییر آب و هوا و پروتکل کیوتو / آیین نامه اجرایی کنوانسیون تغییر آب و هوا و پروتکل کیوتو	
• وظیفه‌مندی دستگاه‌های عضو در ارائه سالانه روند انتشار گازهای گلخانه‌ای خود در افق میان مدت و بلندمدت به همراه سیاست‌ها و برنامه‌های کاهش انتشار در سال اول اجرای آیین نامه • معافیت مالیاتی برای واردات صنایع و تجهیزات دوستدار تغییر آب و هوا و پاک • وجود مطالعات جامع در خصوص منابع انتشار و جاذب‌های کشور (گزارش‌های ملی اول، دوم و سوم ملی) • اقدامات وزارت خانه‌های صنعتی در افزایش راندمان واحدها • اقدامات اصلاح سوخت مصرفی در کشور (بنزین و گازوئیل)	• ابلاغ قوانین الحاق به کنوانسیون‌ها بدون تعیین مجوزها و رویه‌های لازم جهت اجرا • ضعف در اجرای آیین نامه اجرایی کنوانسیون و پروتکل کیوتو • عدم وجود ردپای موضوعات تغییر اقلیم در اسناد بالادستی و نیز برنامه‌های توسعه • عدم وقوف مدیران تصمیم‌ساز و در نتیجه در اولویت نبودن موضوعات تغییر اقلیم در کشور • (وزارت نیرو خواستار حذف این مورد شده است) سازمان حفاظت محیط زیست در سیاست‌گذاری‌های تغییر اقلیم، افق آتی (vision) را تعیین نکرده است، لذا امکان تعیین مأموریت (Mission) برای آن میسر نیست. • عدم سازماندهی موضوعات مربوط به تغییر اقلیم در سازمان حفاظت محیط زیست و سایر دستگاه‌ها • عدم آگاهی مکفی نمایندگان دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های شرکت‌کننده در جلسات تصمیم‌سازی هیئت دولت از مسائل داخلی و بین‌المللی این حوزه • عدم وجود سازکار تضمینی پاسخ‌گویی مسئولین در خصوص اقدامات انجام شده و نشده (مشمول کم‌کاری) تغییر اقلیم در کشور • عدم وجود استانداردها و دستورالعمل‌های لازم برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای • عدم وجود تسهیلات و منابع مالی کافی برای بخش دولتی / خصوصی جهت فعالیت‌های تغییر اقلیم • نامشخص بودن رویه استفاده از منابع مالی تخصیصی برای بخش خصوصی • تعدد کمیته‌های مربوط به تغییر آب و هوا و موازی‌کاری آن‌ها • عدم وجود برنامه اقدام ملی کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و برنامه مشترک برای تمامی ارگان‌ها جهت پیشبرد امور • عدم نظارت بر اجرای قوانین مربوط به تغییر آب و هوا • عدم وجود ساختار مناسب مشارکت صنعت و دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در تحقیقات و پژوهش کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ابداع یا شبیه‌سازی فناوری‌های کاهش انتشار متناسب با نیاز بخش‌های مختلف انرژی در کشور • عدم تکمیل و تدوین استانداردها و شاخص‌های محیط زیستی مورد نیاز برای بخش انرژی کشور

نقاط قوت	نقاط ضعف
آیین‌نامه تایید پروژه‌های CDM توسط مرجع صلاحیت‌دار ملی	
- عدم نیاز به رعایت قانون استفاده از حداکثر توان داخلی در صورت تامین منابع مالی پروژه توسط سرمایه‌گذاران خارجی - تسهیل امور قراردادی پروژه‌های CDM بر اساس اختیارات موجود در قانون - تجربه ایجاد شده در ثبت ۱۵ پروژه CDM در کشور - وجود ۸ شرکت مشاور در امور CDM و بازار کربن	- نبود ساختار مناسب در مرجع صلاحیت‌دار ملی پروژه‌های CDM و نیز نهاد تایید کننده پروژه‌های NAMAS در کشور - زمانبر بودن فرآیندها در کشور برای اجرای پروژه‌ها - موانع موجود در مبادلات بانکی - نبود آگاهی، زیر ساخت، دانش و انگیزه کافی جهت استفاده از پتانسیل پروژه‌های CDM و NAMAS و سایر مکانیسم‌های مبتنی بر بازار (NMM) در کشور - عدم وجود تسهیلات لازم برای تصویب و اجرای پروژه‌های CDM در داخل کشور
قانون هدفمندی یارانه‌ها	
- ایجاد نیروی محرکه برای پروژه‌های بهره‌وری انرژی/ انرژی‌های تجدیدپذیر - شفاف‌سازی ساختار اقتصاد با منطقی کردن قیمت نهاده‌های انرژی - ایجاد فرهنگ منطقی نمودن قیمت انرژی	اثر نامطلوب و بازدارنده تلاطم نرخ ارز بر منابع و مشوق‌های ایجاد شده برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بهینه‌سازی و بهره‌وری انرژی و انرژی‌های تجدیدپذیر در کشور (عدم ثبات در اقلام پایه اقتصادی کشور)
سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف/ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	
۳۳٪ افزایش کارایی انرژی در انتهای برنامه پنجم و ۵۰٪ در انتهای برنامه ششم با اجرای مجموعه‌ای از اصلاحات قیمتی و غیر قیمتی - تدوین برنامه ملی بهره‌وری انرژی و اعمال سیاست‌های تشویقی نظیر حمایت مالی و فراهم کردن تسهیلات بانکی برای بهره‌وری انرژی - افزایش بازدهی نیروگاه‌ها و متنوع سازی تولید برق و افزایش سهم منابع تجدیدپذیر و تجارب بهره برداری از نیروگاه‌های اتمی در کشور (فاز یک نیروگاه بوشهر) - گسترش تولید پراکنده برق و تولید همزمان برق و حرارت - ممنوعیت فروش تجهیزات بدون برچسب انرژی - اعطای مشوق‌های مالی به مصرف کنندگان تجهیزات با راندمان بالا - ایجاد انگیزه کافی جهت توسعه و ایجاد شرکت‌های خدمات انرژی - صدور پایان کار توسط شهرداری‌ها و نیز صدور پروانه ساخت منوط به رعایت استاندارد مصرف انرژی در ساختمان	- نبود منابع و مشوق‌های کافی برای پروژه‌های بهینه‌سازی (تمامی منابع مورد نیاز پروژه‌های بهینه‌سازی از محل درآمدهای ناشی از هدفمندسازی یارانه‌ها تامین خواهد شد که در حال حاضر این درآمدها تکافوی یارانه نقدی پرداختی را نمی‌کند) - پایین بودن قیمت حامل‌های انرژی و نبود انگیزه کافی برای سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی - طراحی ساز و کارهای سیاست‌های کاهش انتشار (بهینه‌سازی انرژی، انرژی‌های تجدیدپذیر) بر اساس الگوی اقتصاد دولتی و ناپایدار بودن این سیاست‌ها و اتکای شدید اجرای این سیاست‌ها به تزریق منابع دولتی - بورکراسی اداری در عقد قراردادهای خرید تضمینی برق از بخش خصوصی و صنایع - بورکراسی اداری در دریافت منابع بانکی جهت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های نیروگاهی و بهره‌وری انرژی - نبود منابع مالی برای پرداخت بموقع مبالغ برق تحویلی به شبکه توسط تولیدکنندگان خصوصی/عمومی - عدم نصب به موقع بخش بخار نیروگاه‌های سیکل ترکیبی احداثی و نبود سیستم‌های نظارتی لازم

نقاط قوت	نقاط ضعف
سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف/ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	
• صدور پایان کار توسط شهرداری‌ها و نیز صدور پروانه ساخت منوط به رعایت استاندارد مصرف انرژی در ساختمان • جریمه واحدهای صنعتی پر مصرف و استفاده کننده از تجهیزات غیر استاندارد و مصارف آن در طرح‌های بهینه سازی • خرید تضمینی برق به مدت حداقل ۵ سال یا بیشتر از بخش خصوصی • خرید برق مازاد تولیدی واحدهای CHP توسط صنایع (بدون دریافت هزینه برقراری انشعاب) • مکلف بودن صنایع دارای نیروگاه به استفاده از سیستم‌های تولید همزمان برق و حرارت و نیز سایر صنایع به بازیافت حرارت • تکلیف وزارت نیرو در حمایت از ایجاد شرکت‌های غیر دولتی توزیع و فروش حرارت • عقد قرارداد خرید برق بلند مدت از منابع تجدیدپذیر باد، برقیابی (با ظرفیت تا ۱۰ مگاوات)، خورشیدی و بیوگاز و زیست توده • برخورداری از تخفیف قیمت سوخت تحویلی به نیروگاه‌ها متناسب با بازده آنها • جایگزینی سالانه ۲۰٪ پمپ‌های آب پرمصرف در بخش کشاورزی با پمپ‌های استاندارد • افزایش قیمت حامل‌های انرژی تا دو برابر برای بخش کشاورزی در صورت مصرف انرژی غیر استاندارد • ظرفیت بالای اقلیمی و جغرافیایی کشور در خصوص انرژی‌های نو و تجدیدپذیر و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای	• ضعف در اجرا و نبود سیستم بازرسی و پایش مناسب برای اجرای استانداردها و برچسب‌های انرژی نظیر مبحث ۱۹ در مدیریت انرژی در ساختمان و نیز واردات قاچاق تجهیزات انرژی بر • حدی بودن مدت زمان ۵ سال به منظور خرید تضمینی برق تجدید پذیر با قیمت مصوب (عدم تطابق تضمین‌های لازم با مدت زمان متناسب با بازگشت سرمایه پروژه‌های برق تجدیدپذیر) • انحصار دولت در خریداری برق حاصل از انرژی‌های تجدیدپذیر • به صرفه نبودن استفاده پراکنده از پانل خورشیدی از جمله در ساختمان‌ها به علت قیمت‌های پایین برق و سایر حامل‌های انرژی
بند ق تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۹۳/ ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید	
• تضمین بازپرداخت اصل سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بهینه‌سازی و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای توسط شرکت ملی نفت ایران • امکان تجارت داخلی و یا خارجی محصولات واحدهای سرمایه‌گذاری شده و تصریح به آن در قانون • اختصاص ۲۸ میلیارد دلار از منابع بند ق به بخش خصوصی جهت پروژه‌های بهینه‌سازی • اختصاص ۱۰۰ میلیارد دلار و ۵۰۰ هزار میلیارد ریال در بودجه‌های سنواری به وزارت خانه‌های نفت و نیرو برای سرمایه‌گذاری در بهره‌وری تولید، بهره‌وری نیروی کار، بهبود کیفیت محیط زیست، بهره‌وری و بهینه‌سازی انرژی، انرژی‌های نو، نیروگاه‌های با راندمان بالا همچنین افزایش بودجه مذکور به میزان نرخ تورم در سال‌های آتی مطابق با ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید	• هزینه کرد غیر منطق صرفه‌جویی منافع حاصله از صرفه جویی (شرکت ملی نفت ایران منابع ناشی از صادرات سوخت صرفه جویی شده (نفت خام معادل) را در هر پروژه پس از اعلام وزارت نفت در سال‌های سررسید به سرمایه‌گذار پرداخت می‌کند. در صورت کسری بودجه دولت و هزینه کرد منابع مربوط به این ماده در سایر بخش‌ها و نبود منابع برای باز پرداخت تکلیف سرمایه‌گذار (بخش خصوصی چیست) • عدم وجود تصویر شفاف در نحوه اختصاص ۲۸ میلیارد دلار از منابع بند ق به بخش خصوصی جهت پروژه‌های بهینه‌سازی • در صورت خرید محصولات واحدهای سرمایه‌گذاری شده توسط دولت یا فروش داخلی، قیمت خرید محصولات در قانون مشخص نشده است در صورتی که قیمت فروش خوراک بطور مشخص آمده است • عدم تطابق تضمین‌های لازم با مدت زمان متناسب با بازگشت سرمایه • این بند فقط بطور اختصاصی برای صرفه‌جویی انرژی اجرا می‌گردد در صورتی که در متن قانون کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای هم آمده است • نبود آیین نامه‌های اجرایی ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید

نقاط قوت	نقاط ضعف
آیین‌نامه اقتصاد کم‌کربن (ضمیمه برنامه ششم توسعه کشور)	
• وجود منابع گاز طبیعی برای انتشارات کمتر نسبت به سایر سوخت‌ها در کشور • وجود منابع فراوان انرژی تجدیدپذیر خورشیدی و بادی در کشور • هزینه‌های پایین کاهش انتشار در کشور در مقایسه با سایر کشورها	• قبول تعهدات در حد برنامه پنجم توسط دستگاه‌های عضو دولتی بودن محور سیاست‌ها/راهکارهای حرکت بسوی اقتصاد کم‌کربن و عدم طراحی آن بصورتی که دارای راهکارهای اجرایی بازار محور باشد. • عدم یکپارچگی و نبود نگاهی واحد در آیین‌نامه و تجمیع اجزاء مختلف آن با توجه به پتانسیل‌های بخشی و ملی با تاکید صرف بر رویکردهای فنی • عدم وجود الزامات قانونی مربوط به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در صنایع (مالیات کربن یا استاندارد یا میزان مجاز انتشار گازهای گلخانه‌ای) • عدم وجود تکنولوژی‌های لازم برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در کشور • نبود زیرساخت‌های قانونی، فنی و اجرایی لازم برای مشارکت بخش خصوصی • عدم وقوف مدیران بانک‌ها و بنگاه‌های سرمایه‌گذاری به منظور مشارکت در تامین منابع سرمایه‌گذاری پروژه‌های کاهش انتشار • نگاه کوتاه مدت به موضوع اقتصاد کم‌کربن و عدم تدوین راهبردهای بلند مدت بمنظور جهت‌گیری بسوی اقتصاد کم‌کربن در برنامه‌های توسعه آتی (کربن‌زدایی از اقتصاد پرکربن ایران حداقل نیاز به یک چهارچوب زمانی ۲۰ ساله دارد و هدفگذاری برای بازه‌های زمانی ۲۰۲۵، ۲۰۳۰ و ۲۰۵۰) • ضعف در ارتباطات و کمبود منابع مالی برای دستیابی به فناوری‌های نوین و کارا • فقدان نگاه کلان‌نگر در بخش مسکن در خصوص ساخت ابنیه با مصرف سوخت بهینه و استفاده از فناوری‌های نوین جهت استفاده و نصب انرژی‌های تجدید پذیر و عدم وجود حمایت‌های مالی در این خصوص
نقاط ضعف کلی	
	• عدم استفاده از نقاط قوت و مشخص نبودن نقاط ضعف • عدم وجود چشم اندازی برای اقدامات تغییر اقلیم در سطح ملی • عدم به اشتراک‌گذاری مطالعات انجام شده و نتایج آن‌ها توسط دستگاه‌های مختلف • عدم وجود آموزش‌های لازم در خصوص تغییر اقلیم در مقاطع تحصیلی مختلف و آگاه‌سازی افکار عمومی • عدم وجود پژوهش‌های کاربردی و جدی در خصوص تغییر اقلیم در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا و عدم انسجام آنها به عنوان اجزای یک حرکت ملی (پازل) • عدم وجود بازار رقابتی شفاف کربن در کشور • عدم وجود سازمانی نظیر سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با حوزه اختیارات گسترده جهت ساماندهی فعالیت‌های دستگاه‌های مختلف • نگاه انحصارگرایانه در تصمیم سازی‌های دولت در بخش انرژی علی‌الخصوص بازار انرژی • اجرایی نبودن راه حل‌های مربوط به کاهش انتشار در کشور با توجه به پتانسیل‌های ملی • عدم استفاده از تجربیات کشورهای دنیا در سیاست‌گذاری و اجرای سیاست‌های کاهش انتشار در کشور • دولتی بودن اقتصاد • در اولویت قرار نداشتن موضوع در مقایسه با مشکلات متعدد روزمره و فوری کشور • بی‌توجهی نسبت به مسائل کلان و دراز مدت متوجه از موضوعات زیست محیطی بین‌المللی • عدم استفاده از تحقیقات دانشگاهی در صنعت • نقش آفرینی ناچیز تشکل‌های مردم نهاد در بخش کاهش اثرات تغییرات اقلیم • عدم کفایت سهم منابع تجدیدپذیر در سبد انرژی مصرفی در کشور

جدول پ (۲): فرصت‌ها و تهدیدها در بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

فرصت	تهدید
ملی	
• بهینه‌سازی انرژی و حفظ منابع برای نسل‌های آتی و مدیریت و استفاده پایدار از منابع • کاهش آلاینده‌های هوا و سایر تخریب‌های زیست محیطی • کاهش هزینه‌های اقتصادی-اجتماعی ناشی از تخریب زیست محیطی • بهبود شرایط اشتغال و ایجاد کسب و کارهای جدید مبتنی بر دانش • وجود تعداد کثیر دانشجویان و مراکز پژوهشی-تحقیقاتی برای انجام تحقیقات پایه-کاربردی و توصیه ای • وجود زمینه‌های لازم برای ایجاد فرصت‌های بازار محور در کشور	• تحریم‌های بین‌المللی و عدم دسترسی به تکنولوژی‌های کارآمد و دوستدار محیط زیست (البته در این خصوص امکان تبدیل تهدید به فرصت نیز با توجه به مستثنی بودن این سیاست‌ها/تکنولوژی‌ها وجود دارد) • تحریم‌های بین‌المللی و عدم دسترسی به صور رایج تامین مالی جهت توسعه زیر بخش‌های انرژی کشور و بتبع آن کاهش اولویت مسایل زیست محیطی • نبود تجربه و انگیزه کافی در بالفعل کردن فرصت‌های بالقوه موجود در کنوانسیون‌های بین‌المللی در کشور • فشار هزینه‌ای بر بخش‌های انرژی کشور در کوتاه مدت در صورت قبول تعهدات کاهش انتشار ملی/بین‌المللی • عدم نگرش آزمایشی و هم افزایی در فعالیت‌های بخش انرژی
بین‌المللی	
• استفاده از منابع بین‌المللی نظیر GEF، CDM، NAMAS • منابع صندوق اقلیم سبز و انطباق • انتقال فن آوری تحت شبکه CTCN • فرصت اخذگواهی کربن از پروژه‌های کاهش انتشار و ذخیره‌سازی آن‌ها برای دوره آتی تعهدات • حضور در بازارهای بین‌المللی انرژی و محیط زیست	• وابستگی اقتصاد کشور به منابع سوخت فسیلی و پرکربن و آسیب پذیر بودن آن در صورت قبول تعهدات کاهش انتشار • اتکای شدید اقتصاد کشور به درآمدهای نفتی و آسیب پذیری آن در اثر اقدامات مقابله‌ای (سیاست‌های کاهش انتشار) کشورهای توسعه یافته • نبود زیرساخت‌های لازم (قانونی، حقوقی، مالی) در کشور در اجرای سیاست‌های کاهش انتشار و بتبع آن عدم آمادگی برای قبول تعهدات کاهش انتشار • کاهش شدید قیمت‌های گواهی کربن در بازار بین‌المللی و عدم تمایل شرکت‌های خارجی به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های CDM • عدم انعطاف و نیز محدودیت‌های موجود در قوانین داخلی در استفاده از منابع بین‌المللی • عدم مشارکت فعال در شکل‌گیری قوانین و مقررات بین‌المللی بعنوان بازیگران اصلی بمنظور حفظ حداکثری منافع ملی و پیگیری امورات مرتبط • شکل‌گیری رویه‌ها و قوانین جدید بین‌المللی برای نظارت، بازرسی و راستی آزمایی عملکرد کشورها در چارچوب UNFCCC و دیگر سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان تجارت جهانی، دریانوردی بین‌المللی، هواپیمایی بین‌المللی، سازمان بین‌المللی کار، سازمان جهانی بهداشت، سازمان جهانی هواشناسی و سازمان بین‌المللی استاندارد • مقررات در حال شکل‌گیری در قالب برخی از اتحادیه‌ها و تشکلهای اقتصادی منطقه‌ای • عدم دسترسی به فناوری نوین و کارا

جدول پ (۳): نقاط قوت و ضعف بخش مدیریت منابع آب

نقاط قوت	نقاط ضعف
• الزام قانونی در بکارگیری سیاست های کلان تشویقی برای بهینه سازی در مصرف آب و ارتقای بهره دوری با توجه به ارزش های آب (اقتصادی، امنیتی و سیاسی) (با تأکید بر حذف تلفات، بازچرخانی آب، اصلاح الگوی کشت و تعادل بخشی آب های زیرزمینی) در استحصال و عرضه و نگهداری و مصرف • الزام به ایجاد ساختار فراگیر در نظام برداشت از آب های زیرزمینی و منابع سطحی • امکان ایجاد بازدارندگی و مناطق ممنوعه با نظر دستگاه اجرایی • وجود زیرساخت قانونی برای خرید و فروش حق آبه و توسعه بازارهای محلی آب • وجود زیرساخت های قانونی مناسب به منظور کاهش تصدی گری دولت، تقویت مشارکت مردم و بخش خصوصی در استحصال و بهره برداری (به عنوان مثال تشکیل شرکت های بهره برداری از شبکه با مشارکت مردم با دارا بودن ۵۱٪ سهام و دولت با دارا بودن ۴۹٪ سهام) و توجه به ارتقای توان فنی و اجرای آنها با توجه به ظرفیت های مناسب فنی و اجرای غیر دولتی در کشور • الزام قانونی در اسناد بالادستی در اولویت بخشی به توسعه پایدار و آمایش ملی در سطح حوضه آبریز	• عدم هدفگذاری (زمانی و حجمی) روشن در اصلاح الگوی مصرف آب (همانند بازچرخانی، اصلاح الگوی کشت و تعادل بخشی) • عدم کفایت ساز و کار اجرایی برای تشویق بهینه سازی مصرف آب • حذف شمولیت قانونی اخذ مجوز از دستگاه متولی آب کشور در موارد خاص • زمان مند بودن هر گونه قرق در برداشت آب • عدم هماهنگی و مشکلات قانونی در اختصاص حق آبه کشاورزی به موارد غیر از آن مگر با خرید زمین • ساختار دولت محور و انحصاری در تعیین قیمت آب و بالطبع آن مشکل در ایجاد بازارهای محلی آب • عدم لحاظ نمودن جایگاه قانونی مناسب در خصوص ارتباط کیفیت و کمیت منابع آب • ابهام در نحوه عملکرد دولت در خشکسالی و اثرگذاری های تغییر اقلیم به منظور افزایش تاثیر در اقدام اضطراری مربوطه • عدم اجرای قانون و آیین نامه های مربوطه در راستای جلب مشارکت مردم و نهادهای غیر دولتی و خصوصی • عدم تبیین و اجرایی نمودن ساختار جامع توسعه پایدار در کشور • عدم محوریت محیط زیست بصورت اعم در اصول پیشنهادی برنامه های بخشی و فرابخشی توسعه کشور • کمبود سرمایه گذاری مناسب بر بخش آب به منظور ایجاد ارزش افزوده بیشتر، اشتغال و تولید محصولات مرتبط • عدم ایجاد بستر مناسب فرهنگی، اجتماعی، فنی و اقتصادی برای جلب مشارکت بهره برداران در راستای مصرف بهینه آب • ناکارآمدی و نبود سیستم جلب، جذب و اشتراک گذاری درس آموخته های ملی و بین المللی در خصوص اقدامات کارآمد استفاده بهینه از منابع آب • عدم استفاده از پتانسیل طبیعی کشور در راستای حفظ و ذخیره آب سبز با فرآیندهای آبخیزداری و آبخوانداری • عدم به رسمیت شناختن حقوق عمومی در دخالت های توسعه ای شامل استحصال، انتقال و بهره برداری از آب های سطحی و زیرزمینی • نبود الگوی لازم الاجرای قانونی و پایین بودن بهره دوری آب در بخش های مختلف مصرف • تداخل منابع سیاسی و اقتضاءات فنی بر تصمیم های اتخاذ شده در مدیریت منابع آب • نبود سیستم بازدارنده و تشویق ملی در بهره دوری و میزان مصرف آب

ادامه جدول پ (۳): نقاط قوت و ضعف بخش مدیریت منابع آب

نقاط قوت	نقاط ضعف
• تنوع اقلیمی و طبیعی و همچنین تفاوت در سطح اثرپذیری مناطق مختلف کشور از تغییر اقلیم • ظرفیت های نهادهای، منابع انسانی، برنامه ریزی، سیاست گذاری، ساختاری و تجهیزاتی دستگاه متولی مدیریت آب در سطح کشور • سابقه تاریخی و فنی مناسب به منظور بهره برداری پایدار از منابع آب کشور (قنات، آبنندان ها و ...) • بستر مناسب و الزام قانونی در بسط اقدامات آبخیزداری و آبخوان داری با توجه به شرایط توپوگرافی اراضی کشور • نبود تنوع بخشی، تجهیز و جلب سرمایه های بخش غیردولتی • وجود زیرساخت های پژوهشی و مطالعاتی با توجه به طرح های در حال اقدام	• عدم هماهنگی در چرخه تولید، استحصال، بهره برداری و مصرف آب • نبود ساختار مناسب به منظور بهره وری و ترویج مصرف صحیح منابع آب کشور • نبود سیاست فعال و برنامه ریزی شده در بهره برداری از منابع آب های مرزی و مشترک • عدم وجود سند آمایش سرزمین (به خصوص مبتنی بر منابع و نه گستردگی ارضی) • عدم یکپارچگی و نگرش فرابخشی و ملی در ساختار مدیریت کلان تخصیص منابع و مصارف آب کشور • عدم وجود ساختار مناسب و با دقت مکفی در فرآیند تعیین بیلان موجود مصارف و منابع کشور • عدم وجود ساختار توسعه یافته و مناسب در پایش به هنگام منابع آبی کشور (کیفی و کمی) • نبود وجود مطالعات جامع در سطح ملی به منظور تعیین میزان اثرپذیری از تغییر اقلیم • بهره برداری غیرکارآمد از امکانات • عدم وجود اسناد بالادستی کارا و وفور مواد آیین نامه ای و قانونی غیر مفید و یا بر زمین مانده • نبود همکاری های منسجم بین بخشی و اخذ تصمیمات مقطعی و منفرد بدون نگرش آمایش سرزمین در مدیریت منابع آب • قوانین و مقررات غیر مؤثر در جلوگیری از برداشتهای غیر مجاز آب و عدم کارایی در برخورد قضایی با متخلفان • عدم تناسب سیاست گذاری های قیمتی و نظارتی در تخصیص منابع آب در بخش های مختلف (قیمت نامتناسب آب کشاورزی و صنعت) • ضرورت سرمایه گذاری در بخش آب با توجه به بحران موجود آب و تداوم محتمل آن

جدول پ (۴): فرصت و تهدید بخش مدیریت منابع آب

فرصت	تهدید
ملی (در آستانه برنامه ششم و فراهم شدن فرصت برای تدوین احکام مناسب در خصوص تغییر اقلیم)	
- وجود توان، تمایل و زیرساخت مناسب برای انجام اقدامات لازم در عرصه بهره‌وری آب و امکان رسیدن به نتایج مناسب و مطلوب در اسرع وقت - امکان ایجاد تنوع بخشی، تجهیز و جلب سرمایه‌های بخش غیردولتی - امکان پذیری اصلاح ساختار تأمین منابع، تخصیص و الگوی مصرف منابع آب - امکان اعمال مدیریت بهم پیوسته منابع آب در سطح حوضه‌های آبریز به عنوان یکی از مبانی آمایش سرزمین - شکل‌گیری انسجام حاکمیتی و درک بحران در خصوص منابع آب کشور - انفال بودن منابع آب و امکان استفاده از توان فقهی، مذهبی و فرهنگی در خصوص مدیریت کلان و اداره منابع آب کشور - دسترسی به دو منبع آب غیرمتعارف در مناطق شمالی و جنوبی کشور - ظرفیت فرهنگی و اجتماعی مناسب برای مصرف بهینه آب - بسیج بخشی از اعتبارات صندوق توسعه ملی برای رفع بحران آب	- گستره فراگیر اثرات سوء تغییر اقلیم بر منابع تجدیدپذیر و ذخایر آب کشور - افزایش آلاینده‌ها در محیط‌های آبی (ناشی از توسعه بی‌رویه مصرف، تمایل رو به تزاید در استفاده از آب شیرین کن‌ها و کاهش حجمی) - کمبود سرمایه‌گذاری در بخش آب متناسب با نقش آن در تولید و اشتغال و ارزش افزوده و تولید ناخالص ملی - گسترده‌ی مصارف و تقاضا در سطح کشور و عدم امکان تأمین در آینده نزدیک و امکان ایجاد تنش در مناطق کشور - عدم وجود الگوی آمایش مناسب در استقرار نیازهای آبی کشور و هزینه‌بر بودن تغییر مکانی آنها به مناطقی با مزیت‌های نسبی مناسب - فرسودگی رو به تزاید و کاهش راندمان شبکه‌های پخش آب شرب و کشاورزی و عدم برنامه مناسب و کارا برای ایجاد بهره‌وری مناسب - توسعه شدید محدودیت‌های طبیعی در منابع آب تجدیدشونده و در دسترس - عدم همسویی و ناهماهنگی بین ارگانها و نهادهای استانی ذی‌مدخل در مدیریت و بهره‌برداری آب - وجود الگوهای نامناسب مصرف انرژی از جمله در آب کشاورزی و شرب - ساختار نامتوازن مصرف آب کشور - عدم وجود نگاه کل‌نگر و بین بخشی به مقوله مدیریت منابع آب در کشور - عدم سرمایه‌گذاری کافی در جهت استفاده مناسب از اقلیم متنوع و انرژی خورشیدی فراوان در کشور در تولید محصولات باغی و زراعی متنوع - عدم مدیریت صحیح و گسترش نقاط بحرانی و کانونی تولید ریزگردها در منطقه - افزایش احتمال تبدیل تعارضات آبی به اختلافات سیاسی و اجتماعی در بخشهای مختلف کشور به ویژه در مناطق خشکتر
بین‌المللی	
- امکان ایجاد دیپلماسی فعال و مناسب در سطح بین‌الملل به منظور توسعه توان کارشناسی و فنی کشور - امکان الگوبرداری از تجارب موفق ملی و بین‌المللی در مدیریت منابع آب کشور در بحران موجود - امکان ایجاد بازارهای تهاتری کلان آب بر در منطقه با هدف افزایش تراز بیلان آبی کشور - وجود منابع آبی و حقایق‌های بلااستفاده در برخی از کشورهای منطقه برای تبادلات آبی با ایران	- امکان بروز تعارضات منطقه‌ای برای استفاده از منابع آب‌های مرزی و مشترک - خشک شدن رودخانه‌های مرزی و کاهش حجم آب ورودی آنها که باعث مسائلی چون تنزل کیفیت و افزایش میزان آلودگی آب می‌شود - از بین رفتن مرزهای طبیعی مانند رودخانه‌های مرزی و مشکلات ناشی از آن برای اعمال حاکمیت نیروهای مرزبانی - مهاجرت جوامع مرزنشین و خالی شدن برخی از مناطق مرزی از جمعیت بر اثر خشکسالی

جدول پ (۵): نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی و امنیت غذایی

نقاط قوت	نقاط ضعف
• تنوع در فعالیت‌های کشاورزی (زراعت و باغبانی، دامپروری و شیلات) و محصولات مرتبط • توانمندی متخصصین کشور در بخش‌های مختلف کشاورزی • اولویت کشاورزی از منظر امنیت غذایی در برنامه‌های ملی • وجود اسناد بالادستی متضمن تولید معطف با شرایط محیطی و اقلیم مناطق • حمایت مادی و معنوی دولت از راهکارهای سازگاری با تغییر اقلیم • وجود شبکه‌های مختلف کشاورزان و بهره‌برداران در قالب غیر دولتی (به منظور ظرفیت‌سازی و توانمندسازی در خصوص اقدامات سازگاری با تغییر اقلیم) • وجود پتانسیل پژوهشی بالا به منظور بررسی اثرات تغییر اقلیم و ارائه راهکارهای سازگاری در بخش کشاورزی • تکلیف در ایجاد هماهنگی برای اجرای عملیات فنی و زیر بنایی (اجرای همزمان طرحهای تامین آب و طرح های مکمل و تجهیز و نوسازی) • وجود اهداف و الزامات کمی برای ارتقاء راندمان آبیاری در برنامه‌های توسعه کشور (مثلاً ۲۵٪ در قانون برنامه چهارم و حداقل ۴۰٪ در قانون برنامه پنجم) • الزام به تدوین و روزآمدسازی الگوی کشت منطقه ای با تحویل حجمی آب بر اساس الگوی کشت و با مشارکت بخش غیر دولتی و شرایط محیطی • گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و مبارزه زیست شناختی (بیولوژیکی) و توسعه کشت ارگانیک، مدیریت تلفیقی تولید و اعمال استانداردهای ملی کیفی تولیدات کشاورزی در راستای پوشش حداقل ۲۵٪ سطح تولید تا پایان برنامه • گسترش پوشش بیمه کشاورزی و عوامل تولید تا حداقل ۵۰٪ تولیدات تا آخر برنامه • الزام به گسترش صنایع تبدیلی-تکمیلی در بخش کشاورزی • تکلیف قانونی دولت در حفظ آب و خاک، تقویت و احیای آبخوان‌ها، کنترل فرسایش بادی و آبی و سایر عوامل متاثر از اقلیم با استفاده از عملیات آبخیزداری و آبخوانداری در سطح کشور • الزام به اعمال شاخص‌های پایداری محیطی • الزام دولت و وجود احکام قانونی در حفظ تعادل بین منابع پایه و تولید در زیر بخش‌های مختلف کشاورزی • اختصاص حداقل ۲۵٪ از منابع قابل تخصیص صندوق توسعه ملی برای توسعه سرمایه گذاری در بخش کشاورزی توسط بخش غیردولتی	• بهره‌وری کم (سطح زیر کشت، تولید، اقتصاد، منابع پایه و ...) • در بخش کشاورزی و عدم وجود الگوی مناسب در استفاده از منابع پایه بر اساس روند موجود • عدم توانمندی و کمبود ظرفیت نهادی در تلفیق دانش بومی و جدید در سازگاری با تغییر اقلیم • ضعف در مطالعات و پیوستگی تحقیقات، آموزش و پژوهش (پایه و کاربردی) در زمینه اثرات تغییر اقلیم و سازگاری با آن در بخش کشاورزی • کمبود تکنولوژی های لازم به منظور توسعه کشاورزی سازگار با اثرات تغییر اقلیم • ضعف در برنامه‌های ترویجی و اشاعه‌ای و آگاه‌سازی ذی‌مدخلان از اثرات تغییر اقلیم و نحوه سازگاری با آن • کمبود قوانین به منظور توسعه کشاورزی سازگار با اثرات تغییر اقلیم در سطح ملی و محلی • ناهماهنگی ساختاری و نهادی در توزیع وظایف مرتبط با سازگاری در بخش کشاورزی بین دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های مرتبط • عدم توجه‌پذیری سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های سازگاری با توجه به هزینه و فراهمی منابع پایه همانند آب و انرژی • عدم وجود زیرساخت‌های انعطاف‌پذیر در راستای دستیابی به پایداری در تولید کشاورزی • عدم وجود سیستم یکپارچه حسابهای اقتصادی-زیست محیطی و سیستم حسابداری منابع طبیعی کشور • ضعف نهادی و ساختاری در توسعه کشاورزی سازگار با اثرات تغییر اقلیم در شرایط موجود (عدم اعلام الگوی کشت در کشور منطبق بر اقلیم مناطق، عدم زیرساخت کشاورزی صنعتی و فراوانی الگوی سنتی) • وجود ضایعات فراوان در بخش کشاورزی و نبود مدیریت جامع در آن • عدم وجود برنامه مدون در، استفاده از آب مجازی در بخش کشاورزی • عدم وجود برنامه مدون در بازچرخانی و استفاده از آب نامتعارف در بخش کشاورزی • عدم استفاده صحیح از کود و عدم تناسب بین الگوی کودهای شیمیایی، زیستی و آلی در فرآیند کشاورزی • ضعف در بهره‌گیری و مدیریت سرمایه اجتماعی در رفع تعارضات منطقه‌ای

ادامه جدول پ (۵): نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی و امنیت غذایی

نقاط ضعف	نقاط قوت
• بازده پایین و ریسک بالای سرمایه در بخش کشاورزی و عدم توانایی آن در رقابت با سایر بخش‌های اقتصادی برای جذب سرمایه و منابع مالی • عدم انطباق برخی از سیاست‌های حمایتی و قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی در جهت سازگاری بخش کشاورزی با تغییر اقلیم • افزایش ریسک تولید با توجه به حرکت به سمت تک کشتی شدن و افزایش کشت در اراضی حاشیه‌ای • عدم توفیق در جلب مشارکت مردمی و ایجاد تشکل‌های آب بران کشاورزی • غالب بودن نظام بهره‌برداری خرد مالکی و عدم توفیق در یکپارچه سازی اراضی	• الزام به افزایش سهم محصولات ویژه کشور (محصولاتی که بازده بیشتر به نهادهای مصرفی دارند) از بازار دنیا به ۱۰٪ • اعطای پاداش بهره‌وری به کشاورزان با بهره‌وری بالا و رعایت مسائل زیست محیطی • (بند ۳۲ قانون بهره‌وری) از طریق پرداخت مستقیم به تولیدکنندگان با بهره‌وری بالا و دارای روند افزایشی در بهبود شاخص‌های بهره‌وری رعایت موارد زیست محیطی در تولید و همچنین تولید با کیفیت منطبق بر برنامه‌های الگوی کشت پاراداش بهره‌وری پرداخت نماید • ظرفیت بالقوه در ارتقاء سطح بهره‌وری در مصرف منابع پایه و تولید محصول سالم بیشتر با توجه به ظرفیت‌های مورد استفاده در بخش آب و خاک و همچنین تولید محصول • وجود راهنمای تعیین ارزش اقتصادی آب برای مصارف کشاورزی

فرصت	تهدید
• تنوع اقلیمی و توان زیستی در کشور، فون و فلور بخش کشاورزی و دامی در سازگاری با اثرات تغییر اقلیم • توان بالقوه در معرفی گونه‌های جدید و سازگار با شرایط اقلیمی آبی در کشاورزی • افزایش عملکرد در بعضی از محصولات کشاورزی (با توجه به افزایش دما، افزایش طول دوره رشد و افزایش CO₂) • امکان ایجاد افزایش ظرفیت‌های سخت افزاری و نرم افزاری کشور به منظور سازگاری با تغییر اقلیم در بخش کشاورزی • وجود انگیزه کافی در تشکلهای غیر دولتی مرتبط در حرکت به سمت کشاورزی سازگار • امکان مناسب در انسجام بخشی و ایفای نقش پررنگ ترویجی با همکاری تشکلهای غیر دولتی به منظور سازگاری بیشتر • امکان بهره‌گیری از کمک‌های فنی و مشاوره‌ای بین‌المللی در زمینه سازگاری • امکان روزآمدسازی برنامه جامع کشور در بخش کشاورزی با توجه به ظرفیت‌های زیستی و توان اقلیمی • امکان بکارگیری نیروی انسانی کارآمد در بدنه دانشگاهی و موسسات تحقیقاتی و بکارگیری به منظور تبیین و پیاده‌سازی الگوی کشاورزی سازگار • امکان جذب سرمایه بخش خصوصی در زمینه کشاورزی سازگار با توجه به استراتژیک بودن امنیت غذایی • وجود امکان مناسب در سطح منطقه برای توسعه کشاورزی فراسرزمینی و استفاده بهینه از آب مجازی • امکان استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در توسعه کشاورزی سازگاری • امکان تکمیل زنجیره ارزش بخش کشاورزی از طریق توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی • پتانسیل مناسب در معیشت جایگزین در مناطق روستایی (گردشگری کشاورزی و اکوتوریسم) • امکان استفاده از اراضی و آب‌های شور (شورورزی) • امکان تغییر ساختار مدیریتی سنتی به مدیریت مدرن • ضرورت ایجاد درآمدهای مکمل از جمله از طریق ایجاد پهنه‌هایی برای سلولهای خورشیدی در کنار مزارع کشاورزی در راستای کاهش بیکاری و افزایش درآمدها در بخش کشاورزی	• نوسانات زمانی و مکانی پدیده تغییر اقلیم و همچنین تغییر در شدت و مدت وقایع حدی متأثر از تغییر اقلیم • افزایش تواتر و پهنه‌های متأثر از طوفان‌های گرد و غبار و تشدید بیابان‌زایی و فرسایش آبی و بادی متأثر از تغییر اقلیم در سطح ملی و منطقه‌ای • کاهش کمیت و کیفیت منابع آب قابل برنامه‌ریزی برای استفاده در کشاورزی • گسترش پهنه‌های شور و غیر حاصل‌خیز ملی با توجه به تغییر الگوی اقلیمی کشور • افت تولید (کمی و کیفی) در برخی از محصولات و اقلام کشاورزی اساسی متأثر از تغییر اقلیم • افزایش جمعیت آفات و بیماری‌های کشاورزی • بحران در تأمین پایدار محصولات کشاورزی مورد نیاز با توجه به تغییر گسترده اقلیم کشور • تغییر در الگوی سنی و نفوس جمعیت روستایی به عنوان نیروی مولد بخش کشاورزی به منظور تولید خود اتکا متأثر از اثرات کلان تغییر اقلیم • گسترش مهاجرت ناشی از تغییر اقلیم از روستا به شهر و تعارضات منطقه‌ای • صعوبت در دسترسی مناسب به فناوری‌های مورد نیاز و مرتبط با کشاورزی سازگار در سطح بین‌الملل • نامشخص بودن وضعیت مالکیت اراضی کشاورزی و امکان تبدیل قطعات بزرگ به اراضی کوچک • نامتناسب بودن الگوی غذایی (متناظر با رژیم گیاهی و پروتئینی) با شرایط اقلیمی در کشور • فقدان برنامه ریزی صحیح برای تحقیقات، تولید و کشت محصولات کشاورزی و باغی سازگار با شرایط کم‌آبی و خشکسالی، که می‌تواند فشار بر این حوزه را کاهش دهد • تشدید فشارها و استفاده از منابع آب‌های زیرزمینی و پیامدهای محیط زیستی ناشی از آن برای کشور • کاهش سهم بخش کشاورزی از مجموع درآمدها و GDP کشور • غیرعملی شدن بسیاری از طرح‌های خودکفایی در تولید و صادرات اقلام کشاورزی به عنوان موانعی در راستای حرکت بسوی اقتصاد مقاومتی • افزایش وابستگی کشور به واردات محصولات کشاورزی به ویژه اقلام و کالاهای اساسی و از دست رفتن بخشی از درآمدهای کشور • افزایش فشار بر سایر بخشهای اقتصادی در نتیجه تشدید بیکاری و مهاجرت کشاورزان به شهرها • جابجا شدن مفهوم امنیت غذایی با طرح توسعه کشاورزی

جدول پ (۷): نقاط قوت و ضعف بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

نقاط قوت	نقاط ضعف
• عضویت در پروتکل‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی تنوع زیستی و منابع طبیعی به منظور ایجاد ظرفیت در همکاری‌های دو و چند جانبه بین‌المللی • وجود اسناد بالادستی در تأکید بر حفظ و احیا منابع طبیعی، تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی کشور (شامل: اصل ۵۰ قانون اساسی، سند کلان برنامه آمایش منابع طبیعی و محیط زیست، بندهای ۵۸، ۵۹ و ۶۰ قانون برنامه توسعه چهارم و بندهای ۶، ۱۰۴ و ۱۸۷ برنامه توسعه پنجم و ...) • وجود غنای گونه‌ای در منابع زیستی و تنوع طبیعی و منحصر بفرد کشور در اکوسیستم‌های خشکی، آبی و فی‌مابین • وجود تنوع اقلیم به عنوان عامل تأثیرگذار در تنوع زیستی • وجود گونه‌های شاخص گیاهی و جانوری در ارزیابی روند تغییر اقلیم • وجود صندوق ملی محیط زیست در حمایت از تنوع زیستی و منابع طبیعی کشور • دارا بودن توانمندی‌های لازم در بخش‌های پژوهشی، تحقیقاتی و آموزشی به منظور مقابله با تغییر اقلیم و حفاظت از منابع طبیعی و تنوع زیستی • وجود تصویر نسبی از وضعیت تنوع زیستی فون-فلور و منابع طبیعی ملی • وجود عرصه‌های بکر در منابع طبیعی کشور به منظور حفظ و کمک در سازگاری بیشتر • وجود جلوه‌ها و مناظر قابل ارائه در اکوتوریسم جهت جلب حساسیت و حمایت سرمایه‌گذاران برای اجرای برنامه کلان سازگاری با اثرات تغییر اقلیم در سطوح ملی و بین‌المللی	• عدم قطعیت در نتایج شبیه‌سازی مدل‌های تغییر اقلیم بر بخش‌های منابع طبیعی و تنوع زیستی برای دوره‌های آبی و کاستی شدید داده‌های مورد نیاز • ضعف کارشناسی در پایش و ارزیابی اثرات تغییر اقلیم بر بخش‌های منابع طبیعی، تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی • حساسیت اندک تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان به مقوله تغییر اقلیم و اثرات سوء آن بر تنوع زیستی و منابع طبیعی در دستگاه‌های متولی • فقدان زیرساخت‌های فنی و اداری در بررسی اثرات تغییر اقلیم بر بخش‌های منابع طبیعی و تنوع زیستی • ضعف در سیاست‌گذاری و ارائه راهبردهای کلان ملی در بخش‌های تنوع زیستی و منابع طبیعی، به منظور توجه به اثرات تغییر اقلیم و تدوین برنامه‌های سازگاری در سطح ملی • نبود استانداردها و دستورالعمل‌های لازم برای ارائه راهکارهای قابل اجرای سازگاری • عدم وجود سازوکار مناسب و ضعف بخش عمومی و خصوصی در تأمین منابع مالی سازمان‌های مردم‌نهاد (به عنوان رکن تأثیرگذار در حفظ منابع طبیعی و تنوع زیستی) جهت فعالیت در عرصه محیط زیست و تغییر اقلیم • عدم وجود پایگاه اطلاعاتی مناسب در زمینه‌های زیستی، بوم‌شناختی و تنوع ژنی برای اغلب گونه‌ها و زیستگاه‌های کشور • سرعت روز افزون تخریب در مقابل فرآیند احیا در منابع زیستی ملی (آسیب دیدگی شدید اکوسیستم‌های خشکی و آبی و فراهم شدن موجبات انقراض گونه‌ها یکی پس از دیگری) • کمبود در فرآیند سیستم جامع پایش محیطی کشور • دسترسی اندک به اطلاعات منابع طبیعی و تنوع زیستی برای محققین بدون ورود به بروکراسی اداری در سطح ملی (گردش کند اطلاعات) • ناسازگاری برخی از سیاست‌ها، رویکردها و قوانین چالش برانگیز توسعه صنعتی و شهری از منظر تنوع زیستی و منابع طبیعی در سطح ملی • ضعف در ظرفیت‌سازی همکاری بین‌بخشی و بین‌قوهای برای حفاظت از منابع طبیعی و تنوع زیستی • عدم مقابله مناسب با اقدامات تخریبی در حوضه منابع طبیعی و تنوع زیستی • ضعف در درک متقابل ارزش‌های منابع طبیعی نزد جامعه و تصمیم‌گیران امر توسعه و عدم گزارش دهی ارزش‌های منابع طبیعی و تنوع زیستی به صورت کمی و کیفی • ضعف در نظارت بر قوانین موجود در عرصه منابع طبیعی و تنوع زیستی • ضعف در جذب، حفظ و به کارگیری نیروهای متخصص در دستگاه‌های ذی‌ربط • وجود تنوع اکوسیستم‌های حساس و آسیب‌پذیر و گونه‌های در معرض خطر نسبت به تغییر اقلیم در کشور (مدیترانه‌ای، مانگرو و خشک-نیمه خشک) • بی‌توجهی به موضوع حفاظت از منابع طبیعی و مناطق حفاظت شده و بکارگیری صحیح ارزیابی اثرات زیست‌محیطی (EIA) در تدوین و اجرای طرح‌های عمرانی کشور

جدول پ (۸): فرصت‌ها و تهدیدهای بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی (منابع زیستی)

فرصت	تهدید
• افزایش تمایل مجامع ملی/ بین‌المللی جهت سرمایه‌گذاری کلان در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی به منظور کاهش اثرات تغییر اقلیم • امکان افزایش انعقاد تفاهم‌نامه‌های مشترک بین کشورهای تأثیر پذیر از تغییرات اقلیم • امکان ایجاد مشارکت و علاقمندی در سازمان‌ها و بنگاه‌های بین‌المللی به منظور دریافت کمک‌های کلان در بخش منابع طبیعی و تنوع زیستی • افزایش ارتباط در اخذ کمک‌های مالی از سازمان‌های مرتبط بین‌المللی • دریافت حمایت موثرتر برای ظرفیت‌سازی، در سازگاری با محیط و جذب تکنولوژی با استقرار تمامی زیرساختارهای ملی	• تحریم‌های بین‌المللی و عدم دسترسی به تکنولوژی‌های کارآمد و دوستدار محیط زیست • حذف سریع گونه‌های حساس به تغییر اقلیم • در معرض خطر قرار گرفتن گونه‌های بومی و بروز و گسترش گونه‌های مهاجم • اختلال در توازن اکوسیستم (عدم توازن در چرخه غذایی، مهاجرت‌های گسترده حیات وحش و ...) • فشار مضاعف ناشی از امنیت غذایی بر تنوع زیستی کشور • اثر هم‌افزایی خشکی و خشکسالی متأثر از تغییر اقلیم بر منابع طبیعی و تنوع زیستی • تنوع و افزایش جمعیت آفات و نقش مخرب آنان در منابع طبیعی • کاهش تنوع و میزان گردشگری و اختلال در معیشت جوامع محلی در معرض خطر آسیب • افزایش آتش‌سوزی در جنگل‌ها و مراتع کشور و آزادسازی کربن ذخیره شده به محیط • رشد مهاجرت‌های اقلیمی جوامع بهره‌بردار و جوامع بومی محلی در مناطق آسیب دیده متأثر از تغییر اقلیم • واردات بدون نظارت و ارزیابی گونه‌های مهاجم بیگانه و همچنین محصولات تراربخته (اصلاح شده ژنتیکی) به کشور توسط دستگاه‌های دولتی و بخش خصوصی از جمله تهدیداتی است که مشخصاً می‌تواند مدنظر قرار گیرد

جدول پ (۹): نقاط قوت و ضعف بخش بهداشت

نقاط قوت	نقاط ضعف
• توانمندی نظام سلامت در راستای تعیین اولویت‌های سلامتی و انعطاف‌پذیری جهت اصلاح حیطه‌های عملکردی • وجود قانون هیئت امانا و قدرت تصمیم‌گیری در هر سطح بر اساس اولویت‌های محلی و منطقه‌ای از جمله اولویت‌های مربوط به سازگاری با تغییر اقلیم در چارچوب سیاست‌های کلان نظام سلامت • وجود نظام جمع‌آوری و پردازش اطلاعات بهداشتی و اجرای نظام ثبت مرگ و میر و بیماری‌ها بر حسب علل در تمام سطوح • نظام آموزش مداوم جامعه پزشکی در کلیه حیطه‌ها و دسترسی به فن‌آوری‌های پیشرفته آموزشی، پژوهشی و بهداشتی، درمانی و تشخیصی • وجود انجمن‌های علمی پزشکی و کمیته‌های فنی تصمیم‌سازی همکار با دولت • وجود شبکه گسترده بهداشتی و درمانی (PHC) در کلیه مناطق کشور • وجود برنامه ارتقاء کیفیت شبکه اورژانس (پیش‌بیمارستانی و بیمارستانی) • توسعه خدمات جامعه محور توسط رابطین بهداشتی • اجرای نظام تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد در شبکه بهداشت و درمان • وجود شبکه گسترده اطلاعات و ارتباطات با سازمان‌های مرتبط بین‌المللی • وجود شبکه گسترده بیمارستانی و تجهیزات آزمایشگاهی و تشخیصی پیشرفته • وجود قوانین و دستورالعمل‌های مدون در مورد نظارت و کنترل مواد غذایی، دارویی و بهداشت محیط و کار • وجود نظام نظارت بر بهداشت محیط، بهداشت حرفه‌ای و سلامت شاغلین • وجود نظام مراقبت بیماری‌های واگیر (بیماری‌های منتقله از حشرات و منتقله از آب و غذا) • وجود بستر سامانه الکترونیکی برای ثبت اطلاعات بهداشتی • وجود زیرساختارهای قابل اعتماد در محیط‌های کاری به منظور پایش و مداخله و ارائه خدمات بهداشت کار و سلامت شغلی در مواجهه با تغییرات اقلیم مجهز به سیستم‌های ثبت و گزارش دهی • وجود شورای عالی سلامت و امنیت غذایی در سطوح ملی، استان و شهرستان • وجود سند ملی پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیر واگیر و عوامل خطر مرتبط	• جامع نبودن ارزیابی اثرات تغییر اقلیم بر سلامت • کمبود منابع انسانی ماهر در بخش سلامت کشور • توسعه نامتوازن برنامه‌های بخش سلامت با گذار سریع فراگیری بیماری‌ها • اجرای ناکافی سازوکارهای حاکمیتی نظام سلامت به ویژه در نظارت و اجرای قوانین و پایش و ارزشیابی آنها • توسعه ناکافی نظام مراقبت بیماری‌های واگیر و غیر واگیر • توزیع ناعادلانه یارانه‌های سلامت • ناعادلانه بودن تامین مالی و ضعف در سازوکارهای تخصیص و جذب منابع مالی بخش سلامت • عدم تناسب کمی و کیفی منابع (انسانی، فیزیکی و تجهیزات) با نیازهای موجود کشور و پایین بودن بهره‌وری از منابع موجود • عدم پیش بینی برنامه‌های مقابله با تغییرات اقلیم در ساختار برنامه‌های سلامت شغلی و بهداشت حرفه‌ای کشور

نقاط قوت	نقاط ضعف
• وجود سند ملی امنیت غذا و تغذیه • وجود طرح تحول نظام سلامت • وجود کارگروه بهداشت-درمان و توانبخشی در حوادث غیرمترقبه و ظرفیت های بین المللی به منظور آمادگی و مقابله با شرایط اضطرار • وجود شاخص های عدالت در سلامت • وجود ماده قانونی پیوست سلامت برای طرح های بزرگ توسعه ای • مصوبه دولت در خصوص برنامه مقابله با گرد و غبار و خشکسالی • وجود مراکز تحقیقاتی متعدد در حوزه سلامت	• به روز نبودن برنامه ها و سیاست های اجرایی جهت سازگاری با اثرات تغییر اقلیم در بخش سلامت • جامع نبودن ماده قانونی پیوست سلامت برای طرح های توسعه ای در برنامه پنجم • سرمایه گذاری ناکافی در امر تحقیقات کاربردی • پایین بودن سهم بخش سلامت از GDP • عدم وجود زمینه مناسب اجتماعی، فرهنگی و حقوقی برای فعالیت بخش غیر دولتی و شوراهای مردمی در بخش سلامت

جدول پ (۱۰): فرصت ها و تهدیدهای بخش بهداشت

فرصت	تهدید
• امکان ادغام محورهای برنامه ملی سلامت و رویکردهای سازگاری جهت کنترل ریسک فاکتورهای مولد بیماری های مرتبط با تغییر اقلیم • امکان ایجاد هماهنگی بین بخشی به منظور اجرای برنامه های توسعه ای در راستای سازگاری با تغییر اقلیم • امکان اجرای طرح های مختلف در راستای پیشگیری و کنترل بیماری های واگیر و غیرواگیر متاثر از تغییر اقلیم • امکان استفاده از نیروهای داوطلب در ارائه خدمات سلامت • امکان ایجاد دیپلماسی فعال و مناسب در سطح بین الملل به منظور توسعه توان کارشناسی و فنی کشور • امکان استفاده از تجارب موفق در بخش سلامت در سطح بین المللی • وجود ظرفیت فرهنگی و اجتماعی مناسب در راستای افزایش آگاهی عمومی در خصوص مسائل مرتبط با سلامت • افزایش سطح سواد جامعه به ویژه زنان • رشد توان علمی و منابع انسانی در زمینه توسعه فنی لوازم و تجهیزات پزشکی • وجود مراکز تحقیقاتی و پژوهشی در زمینه بهداشت و سلامت	• امکان شیوع بیماری های منتقله از آب و غذا، ناقلین، بیماری های نوپدید و بازپدید و سوء تغذیه در اثر تغییر دما و بارش • افزایش ریسک نسبی بیماری اسهال و ابتلا به بیماری های ریوی و قلبی در مقابل افزایش دما • کاهش ظرفیت دسترسی به آب سالم • افزایش تواتر طوفان های گرد و غبار و به دنبال آن بیماری های آسمی، تنفسی، آلرژی و قلبی • مستعد بودن کشور به آلودگی هوا، ریزگردها، گرد و غبار و بیابانزایی به واسطه ی اقلیم خشک و نیمه خشک، محدودیت آب در دسترس، پوشش جنگلی کم و افزایش وقایع حدی از جمله سیلاب، خشکسالی، گردبادها، امواج حرارتی، طوفان ها و غیره • مهاجرت از کشورهای دیگر و جابجایی جمعیت درون کشوری به دلیل اثرات تغییر اقلیم • توسعه و تغییر صنایع و مشاغل به شکل ناپایدار و بدون پیوست سلامت • ناکافی بودن دانش سلامت در گروه های آسیب پذیر

سازمان حفاظت محیط زیست

پیوست ها

ضمیمه ۲: گزارش مختصر نشست های
هم اندیشی کارشناسی برنامه راهبرد
ملی تغییر اقلیم

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت محیط زیست

نشست هم اندیشی بررسی چالش ها و راهکارهای اجرای سیاست های ملی کاهش انتشار با اثرات کلان تغییر آب و هوا

جدول پ (۱۱): اسامی اعضای پنل					
ردیف	جلسه اول	جلسه دوم	جلسه سوم	جلسه چهارم	جلسه پنجم
۱	آقای دکتر شمس اردکانی (رئیس پانل)	آقای دکتر حجت (رئیس پانل)	آقای دکتر حجت (رئیس پانل)	آقای دکتر ناصری	آقای دکتر سلطانیه (رئیس پانل)
۲	آقای دکتر حجت	آقای دکتر پنجه شاهی	آقای دکتر ناصری	آقای مهندس احدی	آقای دکتر ناصری
۳	آقای دکتر سلطانیه	آقای دکتر ناصری	آقای مهندس شاکری	آقای مهندس احدی	آقای مهندس احدی
۴	خانم مهندس سجده ای	آقای مهندس احدی	آقای مهندس کامیاب	-	-
۵	آقای دکتر رشیدی	-	آقای دکتر حسینی	-	-
۶	آقای دکتر ناصری	-	آقای دکتر رشیدی	-	-
۷	آقای مهندس احدی	-	آقای مهندس احدی	-	-

جدول پ (۱۲): اسامی افراد اتاق فکر	
ردیف	اسامی / سمت
۱	آقای دکتر حجت / عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس
۲	آقای دکتر سلطانیه / عضو هیأت علمی دانشگاه صنعتی شریف
۳	آقای مهندس شاکری / رئیس دفتر پژوهش و برنامه ریزی سازمان بهینه سازی مصرف سوخت
۴	آقای دکتر ناصری / مدیر طرح ملی تغییر آب و هوا
۵	آقای مهندس احدی / معاون طرح ملی تغییر آب و هوا

نشست هم اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی کاهش انتشار با اثرات کلان تغییر آب و هوا

جدول پ (۱۳): وضعیت تعداد اعضا پنل و شرکت کنندگان					
عنوان/تاریخ	تعداد اعضا پنل	تعداد کل شرکت کنندگان	تعداد افراد دستگاه‌های دولتی	تعداد افراد شرکت‌های خصوصی	تعداد اساتید دانشگاهی
جلسه اول: نقاط قوت و ضعف ۹۳/۸/۵	۷	۶۰	۴۲	۱۴	۴
جلسه دوم: فرصت‌ها و تهدیدها ۹۳/۹/۲۴	۴	۳۶	۲۵	۷	۴
جلسه سوم: ارایه راهکارها ۹۳/۱۱/۸	۷	۴۴	۳۱	۱۰	۳
جلسه چهارم: ارایه راهکارها ۹۳/۱۲/۱۶	۲	۳۰	۲۲	۷	۱
جلسه پنجم: ارایه راهکارها ۹۴/۱/۳۱	۳	۲۷	۱۸	۹	۱
جمع کل	۲۳	۱۹۷	۱۳۸	۴۷	۱۳

جدول پ (۱۴): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف									
شماره جلسه	وزارت نیرو	وزارت نفت	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت امور خارجه	ریاست جمهوری	وزارت امور اقتصادی و دارایی	شرکت‌های خصوصی	دانشگاه‌ها
اول	۱۰	۱۲	۲	۱۱	-	۶	۱	۱۴	۴
دوم	۱۱	۵	-	۷	-	۲	-	۷	۴
سوم	۱۴	۸	۱	۸	-	۳	-	۷	۳
چهارم	۸	۳	۱	۵	-	۵	-	۷	۱
پنجم	۶	۴	۲	۵	۱	-	۱	۷	۱
جمع کل	۴۹	۳۲	۶	۳۶	۱	۱۶	۲	۴۲	۱۳

نشت هم اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب پذیری و سازگاری
با اثرات کلان تغییر آب و هوا بر منابع آب کشور

جدول پ (۱۵): اسامی اعضای پتل				
ردیف	جلسه اول	جلسه دوم	جلسه سوم	جلسه چهارم
۱	آقای دکتر ناصری (رئیس پتل)	آقای مهندس مقدسی (رئیس پتل)	آقای مهندس دائمی (رئیس پتل)	خانم دکتر زهرایی (رئیس پتل)
۲	آقای دکتر فهمی	آقای دکتر نیری	آقای مهندس مقدسی	آقای دکتر نیری
۳	آقای دکتر نظری	آقای دکتر ثقفیان	آقای دکتر ثقفیان	آقای دکتر ناصری
۴	آقای دکتر مساح بوانی	آقای دکتر ناصری	آقای دکتر ناصری	آقای دکتر فهمی
۵	آقای دکتر پور اصغر	-	-	آقای مهندس همتی

جدول پ (۱۶): اسامی افراد اتاق فکر	
ردیف	اسامی / سمت
۱	خانم دکتر زهرایی / عضو هیأت علمی دانشگاه تهران
۲	آقای دکتر مرید / عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس
۳	آقای دکتر ثقفیان / عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی
۴	آقای مهندس همتی / مشاور مدیر عامل شرکت مدیریت منابع آب
۵	آقای دکتر فهمی / معاون دفتر برنامه ریزی کلان آب و آبفا
۶	آقای دکتر سلیمانی / عضو شورای عالی جنگل‌ها و مراتع، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری
۷	آقای مهندس جانباز / معاون دفتر آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی
۸	آقای دکتر ناصری / مدیر طرح ملی تغییر آب و هوا
۹	آقای دکتر مساح بوانی / مسئول بخش سازگاری گزارش ملی سوم

نشت هم اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب پذیری و سازگاری
با اثرات کلان تغییر آب و هوا بر منابع آب کشور

جدول پ (۱۷): وضعیت تعداد اعضاء پنل و شرکت کنندگان					
عنوان/تاریخ	تعداد اعضاء پنل	تعداد کل شرکت کنندگان	تعداد افراد دستگاه‌های دولتی	تعداد افراد شرکت‌های خصوصی	تعداد اساتید دانشگاهی
جلسه اول: نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها (۹۴/۲/۷)	۵	۴۵	۳۰	۵	۱۰
جلسه دوم: بررسی راهکارها (۹۴/۲/۲۱)	۴	۳۹	۲۹	۳	۷
جلسه سوم: بررسی راهکارها (۹۴/۳/۹)	۵	۳۲	۲۶	۳	۳
جلسه چهارم: بررسی راهکارها (۹۴/۶/۱۵)	۴	۲۴	۱۸	۴	۲
جمع کل	۱۸	۱۴۰	۱۰۳	۱۵	۲۱

جدول پ (۱۸): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف							
شماره جلسه	وزارت نیرو	سازمان مدیریت و برنامه ریزی	وزارت جهاد کشاورزی	سازمان حفاظت محیط زیست	شرکت‌های خصوصی	دانشگاه‌ها	سایر
اول	۵	۱	۱۲	۸	۳	۱۰	۸
دوم	۴	۱	۹	۸	۳	۷	۷
سوم	۴	۰	۱۰	۵	۳	۳	۷
چهارم	۲	۰	۴	۷	۴	۲	۵
جمع کل	۱۵	۲	۳۵	۲۸	۱۳	۲۲	۲۷

نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب‌پذیری و سازگاری
با اثرات تغییر اقلیم بر کشاورزی و امنیت غذایی

جدول پ (۱۹): اسامی اعضای پتل					
ردیف	جلسه اول	جلسه دوم	جلسه سوم	جلسه چهارم	جلسه پنجم
۱	آقای دکتر مساح بوانی (رئیس پتل)	آقای مهندس مقدسی (رئیس پتل)	آقای مهندس مقدسی (رئیس پتل)	آقای مهندس مقدسی (رئیس پتل)	آقای مهندس مقدسی (رئیس پتل)
۲	آقای دکتر ناصری (دبیر پتل)	آقای دکتر ناصری (دبیر پتل)	آقای دکتر مساح بوانی (دبیر پتل)	آقای مهندس مقدسی (رئیس پتل)	آقای دکتر ناصری (دبیر پتل)
۳	خانم دکتر زهرایی	-	آقای دکتر ناصری	آقای دکتر مساح بوانی	خانم دکتر زهرایی
۴	آقای دکتر جهانسوز	-	آقای دکتر جعفری	آقای دکتر جعفری	
۵	آقای دکتر مدرس ثانوی	-	آقای دکتر فهمی	آقای دکتر فهمی	
۶	آقای دکتر جعفری	-	-	خانم دکتر زهرایی	

جدول پ (۲۰): اسامی افراد اتاق فکر	
ردیف	اسامی / سمت
۱	آقای مهندس حسینی ثابت / کارشناس گروه آمایش و محیط زیست، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی وزارت جهاد کشاورزی
۲	خانم مهندس کیانی ضیابری / رئیس گروه بازسازی ذخایر آبزیان سازمان شیلات ایران
۳	آقای مهندس گرمی راد / مدیر کل دفتر بازسازی ذخایر آبزیان سازمان شیلات ایران
۴	آقای مهندس شعاع حسینی / معاون مدیر کل دفتر امور میگو و آبزیان آب شور
۵	آقای دکتر فریدون عوفی / عضو هیئت علمی بخش اکولوژی منابع آبی موسسه تحقیقات علوم شیلاتی
۶	آقای مهندس حاتمی / کارشناس تغییر اقلیم، وزارت جهاد کشاورزی
۷	آقای مهندس مقدسی / قائم مقام و رئیس شورای عالی جنگل‌ها، مراتع و آب‌خیزداری
۸	آقای دکتر مساح بوانی / هماهنگ‌کننده گروه‌های کاری آسیب‌پذیری و سازگاری با تغییر آب و هوا، دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا
۹	آقای مهندس محسنی / معاون دفتر امور میوه‌های سردسیری و خشک، معاونت امور باغبانی
۱۰	آقای مهندس خاکسار / مدیر کل دفتر غلات و محصولات اساسی
۱۱	آقای دکتر خرسندی / عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارباب
۱۲	آقای مهندس شاهی‌فر / مدیر کل دفتر حفظ و بهسازی منابع دریایی سازمان شیلات ایران
۱۳	آقای دکتر ناصری / مدیر کل دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا
۱۴	خانم مهندس مقصودی / کارشناس تغییر آب و هوا و مکانیسم توسعه پاک، دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا

نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های ملی آسیب‌پذیری و سازگاری
با اثرات تغییر اقلیم بر کشاورزی و امنیت غذایی

جدول پ (۲۱): وضعیت تعداد اعضاء پنل و شرکت کنندگان					
عنوان/تاریخ	تعداد اعضاء پنل	تعداد کل شرکت کنندگان	تعداد افراد دستگاه‌های دولتی	تعداد افراد شرکت‌های خصوصی	تعداد اساتید دانشگاهی
جلسه اول: ارائه شفاهی و پرسش و پاسخ (۹۴/۰۳/۱۹)	۶	۲۷	۲۱	-	۶
جلسه دوم: نقاط قوت و ضعف (۱۳۹۴/۰۴/۱۳)	۲	۲۴	۱۸	۲	۴
جلسه سوم: سیاست‌های کلی و راهبردها (۱۳۹۴/۰۴/۲۹)	۵	۱۹	۱۷	۱	۱
جلسه چهارم: سیاست‌های کلی و راهبردها (۱۳۹۴/۰۵/۳۱)	۶	۲۸	۲۱	۱	۶
جلسه پنجم: سیاست‌های کلی و راهبردها (۱۳۹۴/۰۷/۰۶)	۳	۲۶	۲۰	۳	۳
جمع کل	۲۲	۱۲۴	۹۷	۷	۲۰

جدول پ (۲۲): وضعیت نسبت افراد شرکت کنندگان دستگاه‌های مختلف								
شماره جلسه	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی	دانشگاه‌ها	سازمان شیلات	شرکت‌های خصوصی	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	سازمان حفاظت محیط زیست	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی
اول	۴	۶	۶	۲	۰	۴	۵	۰
دوم	۵	۴	۴	۰	۲	۳	۶	۰
سوم	۲	۵	۱	۰	۱	۴	۶	۰
چهارم	۳	۶	۶	۰	۱	۵	۶	۱
پنجم	۲	۵	۳	۰	۳	۴	۸	۱
جمع کل	۱۶	۲۶	۲۰	۲	۷	۲۰	۳۱	۲

نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های آسیب‌پذیری و سازگاری
با اثرات تغییر اقلیم بر منابع طبیعی و تنوع زیستی کشور

جدول پ (۲۳): اسامی اعضاء پنل				
ردیف	جلسه اول	جلسه دوم	جلسه سوم	جلسه چهارم
۱	آقای دکتر فاضل (رئیس پانل)	آقای دکتر فاضل (رئیس پانل)	آقای دکتر فاضل (رئیس پانل)	آقای دکتر فاضل (رئیس پانل)
۲	آقای دکتر جعفری	آقای مهندس مقدسی	آقای دکتر جعفری	آقای مهندس مقدسی
۳	آقای مهندس خسروی	آقای دکتر جعفری	آقای دکتر ناصری	آقای دکتر جعفری
۴	آقای دکتر مساح بوانی	آقای دکتر ناصری	آقای دکتر مساح بوانی	آقای دکتر ناصری
۵		آقای دکتر مساح بوانی		آقای دکتر مساح بوانی

جدول پ (۲۴): اسامی افراد اتاق فکر	
ردیف	اسامی / سمت
۱	آقای دکتر جعفری/ عضو هیئت علمی و مشاور تغییر اقلیم موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور و رئیس دبیرخانه بین‌المللی LFCCs
۲	آقای مهندس خسروی/ همکار دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا در UNDP- مسئول گروه مطالعات تنوع زیستی
۳	آقای مهندس توحیدی فر/ همکار گروه مطالعات تنوع زیستی
۴	آقای دکتر سلیمانی/ عضو شورای عالی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری
۵	آقای دکتر یکه یزدان دوست/ کارشناس مشاور دفتر تنوع زیستی و حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست
۶	خانم مهندس رضوی/ رئیس گروه فناوری‌های پاک دفتر پژوهش‌های محیط زیست و توسعه پایدار کشاورزی
۷	خانم مهندس ابراهیمی/ کارشناس دفتر زیستگاه‌ها و امور حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست
۸	آقای مهندس جانباز/ مشاور معاونت آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی
۹	آقای مهندس حاتمی/ کارشناس مسئول تغییر اقلیم وزارت جهاد کشاورزی
۱۰	آقای مهندس امینی/ معاون دفتر حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست
۱۱	آقای دکتر اشرفی پور/ عضو شورای عالی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری
۱۲	خانم مهندس ابوالقاسمی/ مدیر ملی طرح حفاظت از تنوع زیستی زاگرس مرکزی- سازمان حفاظت محیط زیست
۱۳	آقای دکتر مساح بوانی/ هماهنگ‌کننده گروه‌های کاری آسیب‌پذیری و سازگاری با تغییر آب و هوا- دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا- سازمان حفاظت محیط زیست
۱۴	آقای مهندس سلیمانی روزبهرانی/ مدیر ملی طرح حفاظت از تالاب‌ها- سازمان حفاظت محیط زیست

نشست هم‌اندیشی بررسی چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های آسیب‌پذیری و سازگاری
با اثرات تغییر اقلیم بر منابع طبیعی و تنوع زیستی کشور

جدول پ (۲۵): وضعیت تعداد اعضاء پنل و شرکت‌کنندگان					
عنوان/تاریخ	تعداد اعضاء پنل	تعداد کل شرکت‌کنندگان	تعداد افراد دستگاه‌های دولتی	تعداد افراد شرکت‌های خصوصی	تعداد اساتید دانشگاهی
جلسه اول: ارائه شفاهی و پرسش و پاسخ (۹۴/۰۲/۲۹)	۴	۳۵	۲۹	۳	۳
جلسه دوم: نقاط قوت و ضعف (۹۴/۰۳/۱۷)	۵	۳۱	۲۴	۲	۵
جلسه سوم: سیاست‌های کلی و راهبردها (۹۴/۰۵/۰۴)	۴	۳۲	۲۷	۱	۴
جلسه چهارم: سیاست‌های کلی و راهبردها (۹۴/۰۵/۱۸)	۵	۲۷	۲۲	۰	۵
جمع کل	۱۸	۱۲۵	۱۰۲	۶	۱۷

جدول پ (۲۶): وضعیت نسبت افراد شرکت‌کنندگان دستگاه‌های مختلف									
شماره جلسه	وزارت نیرو	وزارت جهاد کشاورزی	وزارت نفت	وزارت صنعت، معدن و تجارت	سازمان جنگل‌ها	سازمان حفاظت محیط زیست	وزارت امور خارجه	شرکت‌های خصوصی	دانشگاه‌ها
اول	۰	۱۶	۰	۰	۲	۱۰	۰	۳	۴
دوم	۰	۱۰	۰	۰	۳	۱۲	۰	۲	۴
سوم	۰	۱۳	۰	۰	۳	۱۰	۰	۱	۵
چهارم	۰	۸	۰	۰	۵	۸	۰	۰	۶
جمع کل	۰	۴۷	۰	۰	۱۳	۴۰	۰	۶	۱۹

پیوست ها ■
ضمیمه ۳:
مشارکت کنندگان تلوین طرح

برنامه راهبرد ملی تغییر اقلیم
National Strategic Plan on Climate Change

سازمان حفاظت بهداشت و درمان

افراد حاضر در اتاق فکر		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
محمدصادق	احدی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
یوسف	حجت	دانشکده مهندسی مکانیک، دانشگاه تربیت مدرس-مشاور عالی ریاست سازمان حفاظت محیط زیست
محمد	سلطانیه	دانشکده مهندسی شیمی و نفت، دانشگاه صنعتی شریف
امید	شاکری	واحد پژوهش و فناوری، شرکت بهینه سازی مصرف سوخت کشور
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست

گردانندگان نشست‌های مشورتی با خبرگان		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
محمدصادق	احدی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
علی شمس	اردکانی	کمیته انرژی و محیط زیست، اتاق صنایع و معادن
محمدحسن	پنجه شاهی	دانشکده مهندسی شیمی، دانشگاه تهران
یوسف	حجت	دانشکده مهندسی مکانیک، دانشگاه تربیت مدرس-مشاور عالی ریاست سازمان حفاظت محیط زیست
سید علی	حسینی	مدیر عامل، شرکت بورس انرژی
یوسف	رشیدی	پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی
فراز	سجده‌ای	واحد اندازه‌گیری و صحنه‌گذاری، شرکت بهینه سازی مصرف سوخت کشور
محمد	سلطانیه	دانشکده مهندسی شیمی و نفت، دانشگاه صنعتی شریف
امید	شاکری	واحد پژوهش و فناوری، شرکت بهینه سازی مصرف سوخت کشور
مهتاب	صادقی حریری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مهدی	کامیاب	بخش انرژی، محیط زیست و سوانح، برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP)
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست

بخش کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

مشارکت‌کنندگان فعال در جلسات مشورتی		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
حسام	ابراهیم زاده	رئیس هیأت مدیره، شرکت دایا انرژی
امیرمحمد	اسلامی	مدیر عامل، شرکت راهبرد انرژی البرز
محمد	اسلامی	بخش برنامه ریزی، شرکت بهینه سازی مصرف سوخت
شیرزاد	بیشه بان	دفتر برنامه ریزی عرضه انرژی، وزارت نفت
پوریا	حق پناه	دفتر پژوهش و توسعه فناوری های محیط زیست، سازمان حفاظت محیط زیست
مریم	خلیلی یادگاری	مدیر عامل، شرکتت پویا زیست آریانا
آزاده	خمان	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
نسترن	رحیمی	دفتر استانداردهای فنی، زیست محیطی برق و انرژی، گروه محیط زیست، وزارت نیرو
نسبیه	رضوی	مدیر عامل، شرکت انرژی دایا
محمدابراهیم	رئیزی	بخش اقتصاد محیط زیست و انرژی، شرکت مهاب قدس
آذین	شهینی دانش	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
الهام	شیردل	بخش پروژه های مکانیسم توسعه پاک، شرکت انرژی های تجدیدپذیر مهر
مہتاب	صادقی حریری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
رضا	صمدی	دفتر محیط زیست، سازمان بهره‌وری انرژی ایران
محمود	طالب بیدختی	دفتر مطالعات پایه و محیط زیست، شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران
الهام	طاهری ابهری	بخش مدیریت برنامه ریزی تلفیقی، شرکت ملی نفت ایران، وزارت نفت
فاطمه	عبادتی	دفتر سلامت، ایمنی و محیط زیست، وزارت صنعت، معدن و تجارت
سید الهام	عزیزی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
محمدحسین	عسگری	اداره عملیات بازار، سازمان بورس انرژی
زهره	قائمی	بخش محیط زیست، شرکت مهاب قدس
کاظم	کاشفی	پژوهشکده انرژی، پژوهشگاه صنعت نفت
مرتضی	کریمی	سازمان ملی استاندارد
اعظم	محمدباقری	پژوهشکده حقوق، محیط زیست و توسعه پایدار، موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، وزارت نفت
رضا	مدیرقمی	امور اوپک و مجامع انرژی، وزارت نفت
معصومه	مرادزاده	دفتر مدیریت سلامتی، ایمنی و محیط زیست، شرکت ملی صنایع پتروشیمی، وزارت نفت
ماندانا	مقصودی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
ریحانه	نجاریان	شرکت بورس انرژی
جواد	نوفرستی	دانشگاه صنعت نفت
جواد	نصیری	دفتر انرژی زیست توده، سازمان انرژی‌های نو ایران
توحید	نودل	بخش پروژه های مکانیسم توسعه پاک، شرکت انرژی های تجدیدپذیر مهر
رضا	یافتیان	معاونت اقتصادی، صندوق توسعه ملی جمهوری اسلامی ایران

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش مدیریت منابع آب)

افراد حاضر در اتاق فکر		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
بهرام	ثقفیان	دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران
حمیدرضا	جانباز	معاونت آب و خاک و صنایع، وزارت جهاد کشاورزی
بنفشه	زهرایی	دانشکده مهندسی عمران، دانشگاه تهران
حمیدرضا	سلیملی	عضو شورای عالی جنگل ها، مراتع و آبخیزداری، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری
هدایت	فهمی	دفتر برنامه ریزی کلان آب و آبفا، وزارت نیرو
سعید	مرید	دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس
علیرضا	مساح بوانی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
یعقوب	همتی	دفتر برنامه ریزی منابع آب، شرکت مدیریت منابع آب

گرداندگان نشست های مشورتی با خبرگان		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
علی	باقری	دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس
فرزام	پور اصغر	امور آمایش و توسعه منطقه ای معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی
بهرام	ثقفیان	دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه علوم و تحقیقات تهران
حمیدرضا	جانباز	معاونت آب و خاک و صنایع، وزارت جهاد کشاورزی
بنفشه	زهرایی	دانشکده مهندسی عمران، دانشگاه تهران
حمیدرضا	سلیملی	عضو شورای عالی جنگل ها، مراتع و آبخیزداری، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری
هدایت	فهمی	دفتر برنامه ریزی کلان آب و آبفا، وزارت نیرو
سعید	مرید	دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس
علیرضا	مساح بوانی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
ناصر	مقدسی	قائم مقام ریاست، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور
ماندانا	مقصودی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
محمدرضا	نظری	پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی
یعقوب	همتی	دفتر برنامه ریزی منابع آب، شرکت مدیریت منابع آب

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش مدیریت منابع آب)

مشارکت‌کنندگان فعال در جلسات مشورتی		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
سعید	ابراهیم زاده	دفتر بهره‌وری و اقتصاد آب و آبفا، وزارت نیرو
روزبه	اعتمادفر	دفتر امور آب و خاک کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی
نادیا	بابایی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
رضا	برادران راد	بخش منابع آب، گروه هواشناسی، شرکت مهندسی مشاور مه‌آب قدس
سیدعلیرضا	بنی‌هاشمی	دفتر آبخیزداری و حفاظت خاک، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور
ایوب	بیکی	مرکز سلامت محیط کار، گروه آب و فاضلاب، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
اسماعیل	پورثانی	دفتر توسعه شبکه‌های آبیاری، وزارت جهاد کشاورزی
آزاده	خمان	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
حمیده	دالایی	مدیریت توسعه کاربردهای هواشناسی، سازمان هواشناسی
نسترن	رحیمی	دفتر استانداردهای فنی، زیست محیطی برق و انرژی، گروه محیط زیست، وزارت نیرو
نادیا	روستایی	دفتر آب و خاک، سازمان محیط زیست
آذین	شهینی‌دانش	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مهتاب	صادقی‌حریری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
عبدالرحیم	صلوی تبار	مشاور مدیر عامل، شرکت مهندسی مشاور مه‌آب قدس
محمود	طالب‌بیدختی	دفتر مطالعات پایه و محیط زیست، شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران
فریدون	عوفی	واحد آگولوژی خلیج فارس و دریای عمان، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی
محمد	کار آموز	دانشکده مهندسی عمران، دانشگاه تهران
فرشاد	کوهیان‌افضل	پژوهشکده منابع آب، موسسه تحقیقات آب
ماندانا	مقصودی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
رویا	موسی‌زاده	دفتر آب و خاک، سازمان حفاظت محیط زیست
مجید	میرگوهر	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج، وزارت جهاد کشاورزی
سعید	نی‌ریزی	مدیرعامل، شرکت مهندسی مشاور طوس آب

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش کشاورزی و امنیت غذایی)

افراد حاضر در اتاق فکر		
نام	نام خانواگی	سازمان یا نهاد
کاوه	حاتمی	واحد ارزیابی اقتصادی و اجتماعی تغییرات اقلیمی، وزارت جهاد کشاورزی
سیدمسعود	حسینی ثابت	مطالعات زیربنایی گروه کشاورزی، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی
کاوه	خاکسار	معاونت امور زراعت، وزارت جهاد کشاورزی
فرهاد	خورسندی	دانشکده مکانیک خاک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد داراب
رضا	شاهی فر	دفتر حفظ و بهسازی منابع دریایی، سازمان شیلات
امیر	شعاع حسینی	دفتر امور میگو و آبزیان آب‌های شور، سازمان شیلات
فریدون	عوفی	واحد اکولوژی خلیج فارس و دریای عمان، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی
ناصر	کریمی راد	دفتر بازسازی ذخایر آبزیان، سازمان شیلات
کبری	کیایی ضیابری	دفتر بازسازی ذخایر آبزیان، سازمان شیلات
علی	محسنی	معاونت امور باغبانی، وزارت جهاد کشاورزی
علیرضا	مساح بوانی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
ناصر	مقدس	قائم مقام ریاست، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست

۱۰۵

سازمان جهاد کشاورزی

گردانندگان نشست‌های مشورتی با خبرگان		
نام	نام خانواگی	سازمان یا نهاد
نادیا	بابایی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مصطفی	جعفری	بخش تحقیقات جنگل، موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور
محمدرضا	جهانسوز	پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران
فرهاد	خورسندی	دانشکده مکانیک خاک، دانشگاه آزاد اسلامی واحد داراب
بنفشه	زهرایی	دانشکده مهندسی عمران، دانشگاه تهران
آذین	شهینی دانش	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
هدایت	فهمی	دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا، وزارت نیرو
سید علی محمد	مدرس ثانوی	دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس
علیرضا	مساح بوانی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
ناصر	مقدس	قائم مقام ریاست، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
محمدرضا	نظری	پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش کشاورزی و امنیت غذایی)

مشارکت‌کنندگان فعال در جلسات مشورتی		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
نادیا	بابایی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
سید مسعود	حسینی ثابت	مطالعات زیربنایی گروه کشاورزی، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، وزارت جهاد کشاورزی
آمنه	دشت بزرگی	طرح کلان ملی بررسی اثرات تغییر اقلیم و مدیریت خشکسالی، دانشگاه شهید بهشتی
حمیدرضا	سلیمانی اسبویی	شورای عالی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور
محمد	شجاع‌الدینی	دفتر محیط زیست و توسعه پایدار کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی
آذین	شهینی دانش	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مهتاب	صادقی حریری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
تورج	صارمی	دفتر بهبود تغذیه و جایگاه دام، معاونت امور تولیدات دامی، وزارت جهاد کشاورزی
سید محمد	فاطمی قمی	دفتر کنترل سیلاب و آبخیزداری، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور
علی	محسنی	معاونت امور باغبانی، وزارت جهاد کشاورزی
ماندانا	مقصودی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
رویا	موسی زاده	دفتر آب و خاک، سازمان حفاظت محیط زیست

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش منابع طبیعی و تنوع زیستی)

افراد حاضر در اتاق فکر		
نام	نام خانواگی	سازمان یا نهاد
سعیده	ابراهیمی	دفتر زیستگاه ها و امور مناطق، سازمان حفاظت محیط زیست
شیرین	ابوالقاسمی	طرح ملی حفاظت از تنوع زیستی زاگرس مرکزی، سازمان حفاظت محیط زیست
رسول	اشرفی پور	عضو شورای عالی جنگل ها، مراتع و آبخیزداری، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری
حمید	امینی	دفتر حیات وحش، سازمان حفاظت محیط زیست
محمد	توحیدی فر	بخش انرژی، محیط زیست و سوانح، برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP)
حمیدرضا	جانباز	معاونت آب و خاک و صنایع، وزارت جهاد کشاورزی
مصطفی	جعفری	بخش تحقیقات جنگل، موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع کشور
کاوه	حاتمی	واحد ارزیابی اقتصادی و اجتماعی تغییرات اقلیمی، وزارت جهاد کشاورزی
محمدرضا	خسروی	بخش انرژی، محیط زیست و سوانح، برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP)
مژگان	رضوی	دفتر پژوهش های محیط زیست و توسعه پایدار کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی
حمیدرضا	سلیمانی	عضو شورای عالی جنگل ها، مراتع و آبخیزداری، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری
محسن	سلیمانی روزبهانی	طرح حفاظت از تالاب ها، سازمان حفاظت محیط زیست
علیرضا	مساح بوانی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
محمود	یکه یزدان دوست	دفتر تنوع زیستی و حیات وحش، سازمان حفاظت محیط زیست

گردانندگان نشست های مشورتی با خبرگان		
نام	نام خانواگی	سازمان یا نهاد
نادیا	بابایی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مصطفی	جعفری	بخش تحقیقات جنگل، موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع کشور
محمدرضا	خسروی	بخش انرژی، محیط زیست و سوانح، برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP)
اصغر	محمدی فاضل	ریاست، دانشگاه محیط زیست
علیرضا	مساح بوانی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
ناصر	مقدسی	قائم مقام ریاست، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش منابع طبیعی و تنوع زیستی)

مشارکت‌کنندگان فعال در جلسات مشورتی		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
رویا	ارباب تفتی	بخش تحقیقات حشره‌شناسی، موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور
مجید	اونق	دانشکده مرتع و آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
نادیا	بابایی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مهدی	بلوکی کورنده	دفتر زیست بوم‌های دریایی، معاونت محیط زیست دریایی، سازمان حفاظت محیط زیست
محمد	توحیدی فر	بخش انرژی، محیط زیست و سوانح، برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP)
سید مسعود	حسینی ثابت	مطالعات زیربنایی گروه کشاورزی، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، وزارت جهاد کشاورزی
محمود رضا	حیدری	دفتر بهبود تغذیه و جایگاه دام، معاونت امور دام، وزارت جهاد کشاورزی
کاظم	دادخواهی پور	بخش تحقیقات رستنیها، موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور
بهرام	دلفان‌اباذری	دفتر جنگل کاری، پارک‌ها و ذخیره‌گاه‌های جنگلی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور
سیما	رحیمی بندرآبادی	بخش خشکسالی و تغییر اقلیم، پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری کشور
مژگان	رضوی	دفتر پژوهش‌های محیط زیست و توسعه پایدار کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی
سیما	ساور سفلی	بخش ژنتیک و اصلاح، موسسه تحقیقات علوم دامی
آذین	شهینی دانش	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مہتاب	صادقی حریری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
جهانگیر	عباس کوهپایگانی	بخش ژنتیک، موسسه تحقیقات اصلاح تهیه نهال بذر
احمد	عباسی مقدم	بخش ژنتیک و بانک ژن گیاهی ملی ایران، موسسه تحقیقات اصلاح تهیه نهال بذر
حمید	عزیزی	معاونت امور دام، وزارت جهاد کشاورزی
فریدون	عوفی	واحد آگولوژی خلیج فارس و دریای عمان، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی
احمد	فاتحی مرج	پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری کشور، وزارت جهاد کشاورزی
مسعود	گودرزی	بخش خشکسالی و تغییر اقلیم، پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری کشور
حامد	محمدی	پژوهشکده محیط زیست، دانشگاه تهران
فرشته‌السادات	میرطاهری	بخش آموزش آزاد، دانشگاه محیط زیست
سید محمد	مرتضوی	معاونت جنگل، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور
محسن	مفیدی‌نیستانک	بخش تحقیقات رده‌بندی حشرات، موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور
ماندانا	مقصودی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
محمود	یکه یزدان دوست	دفتر تنوع زیستی و حیات وحش، سازمان حفاظت محیط زیست

بخش سازگاری با تغییر اقلیم (زیربخش بهداشت)

مشارکت کنندگان در تهیه برنامه		
نام	نام خانوایی	سازمان یا نهاد
معصومه	ارجمندپور	دفتر مدیریت بیماری های غیر واگیر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
حسین	اکبری	مرکز مدیریت بیماری های واگیر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
محراب	آقازاده	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
نادیا	بابایی	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
الهام	پرتوی پور	دفتر مدیریت بیماری های غیر واگیر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
فریبا	خلیلی	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
الهام	ذوالعلمین	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
فرشید	رضایی	مرکز مدیریت بیماری های واگیر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
نرگس	روحي	دفتر مدیریت خطر و بلایا، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
غلامرضا	شقلقی	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
آذین	شهینی دانش	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مهتاب	صادقی حریری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
فرزانه	صادقی قطب آبادی	دفتر بهبود تغذیه جامعه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
رضا	عزتیان	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
مهدی	علی گل	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
صفورا	علیزاده	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
مریم	قنبرزاده	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شیدا	ملک افضلی	مرکز سلامت محیط و کار، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
ماندانا	مقصودی	مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم، سازمان حفاظت محیط زیست
محسن	ناصری	دفتر طرح ملی تغییر آب و هوا، سازمان حفاظت محیط زیست
مهدی	نجمی	دفتر مدیریت بیماری های غیر واگیر، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

سازمان حفاظت محیط زیست

National Strategic Plan on CLIMATE CHANGE

معاونت سیاست و زیرساخت

©2017 May Torfeh Group Advertising Consulting +98 21 77903926